

Dabrica Darka štiti sebe i druge na internetu

Priručnik za učiteljice, učitelje i roditelje
učenika 7. i 8. razreda osnovne škole

Google

Suradnici
u učenju

INSTITUT
ZA PROFESIONALNI
RAZVOJ

Dabrica Darka štiti sebe i druge na internetu

Priručnik za učiteljice, učitelje i roditelje učenika 7. i 8.
razreda osnovne škole

Dabrica Darka štiti sebe i druge na internetu

Priručnik za učiteljice, učitelje i roditelje učenika 7. i 8. razreda osnovne škole

URL: www.ucitelji.hr

Nakladnik: Udruga Suradnici u učenju

OIB: 65364294172

Adresa: Ferde Livadića 10, 44000 Sisak

Za nakladnika: Darko Rakić

Autori: Maja Hainc, Manuela Kujundžić, Vesna Majdandžić, Dunja Mijović, Darko Rakić

Ilustracije: Karla Skok

Urednički tim: Darija Dasović, Lidija Kralj, Kristina Slišurić

Recenzenti: Arjana Blažić, Sanja Janeš, Helena Valečić

Lektorica i korektorica: Nikolina Marinić

Priručnik Dabrica Darka štiti sebe i druge na internetu nastao je u okviru projekta "Growing up on a safer Internet" aktivnosti Instituta za profesionalni razvoj udruge Suradnici u učenju i uz podršku tvrtke Google.

ISBN 978-953-49872-4-7

Sadržaj priručnika dostupan je pod *Creative Commons licencom:*

Imenovanje – Nekomercijalno – Bez prerada 4.0 međunarodna (CC BY-NC-ND 4.0)

Sadržaj smijete umnožavati, redistribuirati, priopćavati javnosti uz obvezno navođenje reference na originalno izdanje isključivo za upotrebu u nekomercijalne svrhe te bez dodavanja pravnih ili tehničkih uvjeta koji bi ograničili upotrebu.

I. izdanje, Sisak, 2022.

Sadržaj

Uvod	5
Odgojno-obrazovni ishodi	7
Opis igre Dabrica Darka štiti sebe i druge na internetu	10
Kako se igra?.....	11
Scenariji poučavanja.....	15
1. Elektroničko nasilje	16
Aktivnost 1 – Elektroničko nasilje.....	17
Aktivnost 2 – Kako se zaštiti od elektroničkog nasilja?	19
Aktivnost 3 – Pomozi sebi i drugima	22
Aktivnost 4 – Prijava elektroničkog nasilja	25
Završni dio	27
Prijedlog prilagodbe aktivnosti za učenike s teškoćama u razvoju	27
Prijedlog složenijih aktivnosti za potencijalno darovite učenike i one koji žele znati više.....	29
Savjeti za roditelje	29
2. Reci ne govoru mržnje	31
Uvod	32
Aktivnost 1 – Što je govor mržnje?	32
Aktivnost 2 – Ne sudjeluj u govoru mržnje – prijavi ga	35
Aktivnost 3 – Izrada prezentacije/plakata	38
Završni dio – prezentacija plakata/prezentacija.....	38
Prijedlog prilagodbe aktivnosti za učenike s teškoćama u razvoju.....	39
Prijedlog složenijih aktivnosti za potencijalno darovite učenike i one koji žele znati više.....	40
Savjeti za roditelje.....	40
3. Zaštiti sebe i druge	41
Uvod	43
Aktivnost 1 – Krađa identiteta	43
Aktivnost 2 – Prepoznaj <i>phishing</i> poruku.....	50
Aktivnost 3 – Lažne vijesti (<i>Fake News</i>).....	52
Aktivnost 4 - Izrada prezentacije/plakata <i>Kako prepoznati lažne vijesti</i>	57
Završni dio – Igranje 4. igre	58
Prijedlog prilagodbe aktivnosti za učenike s teškoćama u razvoju	58
Prijedlog složenijih aktivnosti za potencijalno darovite učenike i one koji žele znati više.....	59
Savjeti za roditelje	59

Uvod

Dobrodošli u priručnik *Dabrica Darka štiti sebe i druge na internetu*, namijenjen učiteljicama, učiteljima i roditeljima učenika 7. i 8. razreda osnovne škole.

Ovaj priručnik posljednji je iz kompleta od četiri priručnika nastalih u suradnji tvrtke *Google* i udruge *Suradnici u učenju* u sklopu projekta *Growing up on a safer Internet* (Odrastanje uz sigurniji internet).

Komplet priručnika namijenjen je učiteljima koji u svoje poučavanje žele uključiti aktivnosti za podizanje kompetencija odgovornog i primjereno korištenja interneta, posebice prevencije elektroničkog nasilja.

Korištenjem priručnika učiteljice i učitelji će:

1. osmisliti i kreirati nove aktivnosti i interaktivne sadržaje za učenike o sigurnosti na internetu
2. razviti kompetencije poučavanja učenika za prepoznavanje vjerodostojnosti informacija na internetu i za njihovo kritičko vrednovanje
3. zajedno s učenicima odgovorno i primjereno koristiti digitalne tehnologije
4. razviti kompetencije poučavanja učenika u prepoznavanju nasilja na internetu i njegovog sprečavanja.

Cilj je priručnika unaprijediti digitalne kompetencije djece i poticati ih da preuzmu odgovornost za vlastitu sigurnost s naglaskom na osnaživanje i isticanje odgovornog ponašanja i digitalnog građanstva. Cilj je također poboljšati život učenika, učitelja i roditelja aktivnim sudjelovanjem u promicanju dobrih strana interneta stvaranjem pozitivnih i kreativnih digitalnih sadržaja.

Aktivnosti opisane u ovom priručniku potiču učenike na istraživanje, kritičko promišljanje, zaključivanje i razvijanje osjećaja odgovornosti za vlastito ponašanje. Učenici će razviti vještine i stavove potrebne za odgovorno i sigurno korištenje tehnologije, prepoznati razliku između prihvatljivog i neprihvatljivog ponašanja na internetu te promišljeno reagirati na neprikladne oblike ponašanja. Svjesno će i aktivno sudjelovati u prevenciji elektroničkog nasilja i govora mržnje. Učenici će razumjeti važnost digitalnog identiteta i digitalnih tragova koje ostavljaju, znat će kako zaštititi osobne podatke i poštivati privatnost drugih ljudi i kome se mogu obratiti ako su zabrinuti zbog neprikladnog sadržaja ili ponašanja u digitalnom okružju.

Priručnik sadrži dio koji je namijenjen roditeljima i u kojem ih se upoznaje s aktivnostima koje se provode s djecom u školi. Savjetuje ih se o određenim temama, kao i kako će djeci pružiti podršku da se lakše snađu i odrastu i u virtualnom svijetu. Roditelji mogu odabrati obiteljske aktivnosti predložene u priručniku kojima će potaknuti sve članove obitelji na usvajanje znanja, vještina i stavova potrebnih za sigurno i mudro korištenje mobilnih tehnologija i interneta.

Neke su od tema obuhvaćenih u priručniku: odgovorno provođenje vremena na internetu, zaštita osobnih podataka, pravila komuniciranja i ponašanja na internetu, opasnosti na društvenim mrežama, dijeljenje sadržaja na internetu i poštivanje autorskih prava, krađa identiteta, digitalni tragovi, kritičko vrednovanje informacija i sprečavanje elektroničkog nasilja.

U ostvarivanju ishoda pomaže igrifikacija, tj. korištenje internetskih igara, što učenje o digitalnoj sigurnosti i građanstvu čini interaktivnim i zabavnim. Igranje igara omogućuje poistovjećivanje učenika s likovima iz igre i životnim situacijama kroz koje će, promišljanjem i donošenjem zaključaka, usvajati nova znanja i vještine.

Autorski je tim posebno ponosan na aktivnosti u digitalnom obliku, ali učitelji i učiteljice mogu, osim igranja igre, teme obraditi i bez daljnje upotrebe računala, posebice u nižim razredima.

Igre i aktivnosti iz priručnika namijenjene su učenicima osnovnoškolskog uzrasta.

Navodimo sve priručnike nastale u sklopu projekta:

1. igra i priručnik *Dabrica Darka otkriva digitalni svijet* namijenjeni su učenicima od 6 do 8 godina (1. i 2. razred)
2. igra i priručnik *Dabrica Darka zna se pristojno ponašati i na internetu* namijenjeni su učenicima od 8 do 10 godina (3. i 4. razred)
3. igra i priručnik *Dabrica Darka pazi na svoj digitalni trag* namijenjeni su učenicima od 10 do 12 godina (5. i 6. razred)
4. igra i priručnik *Dabrica Darka štiti sebe i druge na internetu* namijenjeni su učenicima od 12 do 14 godina (7. i 8. razred).

Učiteljice i učitelji mogu samostalno odlučiti na koji će se način koristiti priručnicima jer svaki razredni odjel zahtijeva individualni pristup, stoga preporučujemo da sami procijenite što najbolje odgovara vašim učenicima. Sadržaje i aktivnosti možete ostvarivati redom ili ih odabrati nekoliko koje su prikladne za vaš razred. Važno je ostvariti cilj – stvaranje navika promišljenog korištenja i istraživanja interneta kod djece. Sretno u učenju i u igri!

Vaši *Suradnici u učenju*

Odgono-obrazovni ishodi

Informatika

C. 7. 1. koristi se i upoznaje se s različitim platformama i programima, koje prema potrebi pronalazi i instalira

D. 7. 1. štiti svoj elektronički identitet i primjenjuje pravila za povećanje sigurnosti korisničkih računa

D. 7. 2. demonstrira i argumentirano opisuje primjere dobrih strana dijeljenja informacija na internetu i njihova brzog širenja te primjenjuje pravila odgovornoga ponašanja

D. 7. 3. analizira proces suradnje među članovima virtualnih zajednica te njezin utjecaj na sve članove grupe, provjerava i proučava mogućnosti i načine otvaranja virtualne zajednice

A. 8. 1. kritički procjenjuje točnost, učestalost, relevantnost i pouzdanost informacija i njihovih izvora (znati izvući najbolje iz bogate ponude informacijskih i obrazovnih portala, enciklopedija, knjižnica i obrazovnih računalnih programa)

C. 8. 2. samostalno pronalazi informacije i programe, odabire prikladne izvore informacija te uređuje, stvara i objavljuje/dijeli digitalne sadržaje

C. 8. 3. dizajnira, razvija, objavljuje i predstavlja radove s pomoću sredstava informacijske i komunikacijske tehnologije primjenjujući suradničke aktivnosti.

D. 8. 2. aktivno sudjeluje u sprečavanju elektroničkoga nasilja i govora mržnje.

Hrvatski jezik

OŠ HJ C.7.1. Učenik obrazlaže pozitivan i negativan utjecaj različitih medijskih tekstova na razvoj stavova i vrijednosti.

OŠ HJ C.8.1.Učenik prosuđuje utjecaj medijskih tekstova radi komercijalizacije.

Odgono-obrazovna očekivanja međupredmetnih tema

Međupredmetna tema Zdravlje

A.3.2.D

Opisuje važnost redovitoga tjelesnoga vježbanja kao važnog čimbenika tjelesnoga vježbanja kao važnog čimbenika regulacije tjelesne mase i regulacije tjelesne mase.

Međupredmetna tema Učiti kako učiti

uku B.3.2.

Uz povremeni poticaj i samostalno učenik prati učinkovitost učenja i svoje napredovanje tijekom učenja.

uku B.3.4.

Učenik samovrednuje proces učenja i svoje rezultate, procjenjuje ostvareni napredak te na temelju toga planira buduće učenje.

uku C.3.4.

Učenik se koristi ugodnim emocijama i raspoloženjima tako da potiču učenje i kontrolira neugodne emocije i raspoloženja tako da ga ne ometaju u učenju.

uku D.3.2.

Učenik ostvaruje dobru komunikaciju s drugima, uspješno surađuje u različitim situacijama i spremjan je zatražiti i ponuditi pomoć.

Međupredmetna tema Uporaba IKT-a

ikt A.3.1.

Učenik samostalno odabire odgovarajuću digitalnu tehnologiju

ikt A.3.3.

Učenik aktivno sudjeluje u oblikovanju vlastitoga sigurnog digitalnog okružja

ikt A.3.4.

Učenik analizira utjecaj tehnologije na zdravlje i okoliš.

ikt B.3.1.

Učenik samostalno komunicira s poznatim osobama u sigurnome digitalnom okružju.

ikt B.3.2.

Učenik samostalno surađuje s poznatim osobama u sigurnome digitalnom okružju.

ikt B.3.3.

Učenik poštije međukulturne različitosti.

ikt C.3.4.

Učenik uz učiteljevu pomoć ili samostalno odgovorno upravlja prikupljenim informacijama.

ikt D.3.1.

Učenik se izražava kreativno služeći se primjerenom tehnologijom za stvaranje ideja i razvijanje planova te primjenjuje različite načine poticanja kreativnosti.

ikt D.3.3.

Učenik stvara nove uratke i ideje složenije strukture.

Međupredmetna tema Građanski odgoj i obrazovanje

goo A.3.1.

Promišlja o razvoju ljudskih prava.

goo A.3.3.

Promiče ljudska prava.

goo A.3.5.

Promiče ravnopravnost spolova.

Ishodi u igri Dabrica Darka štiti sebe i druge na internetu

D. 7. 1. štiti svoj elektronički identitet i primjenjuje pravila za povećanje sigurnosti korisničkih računa

D. 7. 2. demonstrira i argumentirano opisuje primjere dobrih strana dijeljenja informacija na internetu i njihova brzog širenja te primjenjuje pravila odgovornoga ponašanja

A. 8. 1. kritički procjenjuje točnost, učestalost, relevantnost i pouzdanost informacija i njihovih izvora (znati izvući najbolje iz bogate ponude informacijskih i obrazovnih portala, enciklopedija, knjižnica i obrazovnih računalnih programa)

D. 8. 2. aktivno sudjeluje u sprečavanju elektroničkoga nasilja i govora mržnje.

Opis igre Dabrica Darka štiti sebe i druge na internetu

Dabrica Darka štiti sebe i druge na internetu igra je nastala u okviru projekta *Growing up on a safer Internet* sufinanciranog od strane Google.org. Glavni je lik u igri dabrica Darka. Ona je razigrana i nestošna, znatiželjna i hrabra, rado se upušta u pustolovine i istražuje, pravi je pokretač i inicijator i nikad joj nije teško pokušati riješiti problem. U rješavanju problema pomažu joj medo Marko i Mudra sova. Oni su također i dobro društvo za vježbe istezanja jer je uz igranje i učenje na računalu važno voditi brigu o svom zdravlju.

Svi tekstovi u igri napisani su korištenjem fonta koji olakšava čitanje djeci s disleksijom, a omogućen je i prijelaz iz obojene igre u igru sa sivim tonovima te odabir kvalitete grafike i isključivanje zvukova.

Cilj igre je da naša dabrica Darka skupi šumske plodove u čarobnoj šumi. Iskoristit će šumsku čaroliju da bi naučila kako zaštititi sebe i druge na internetu.

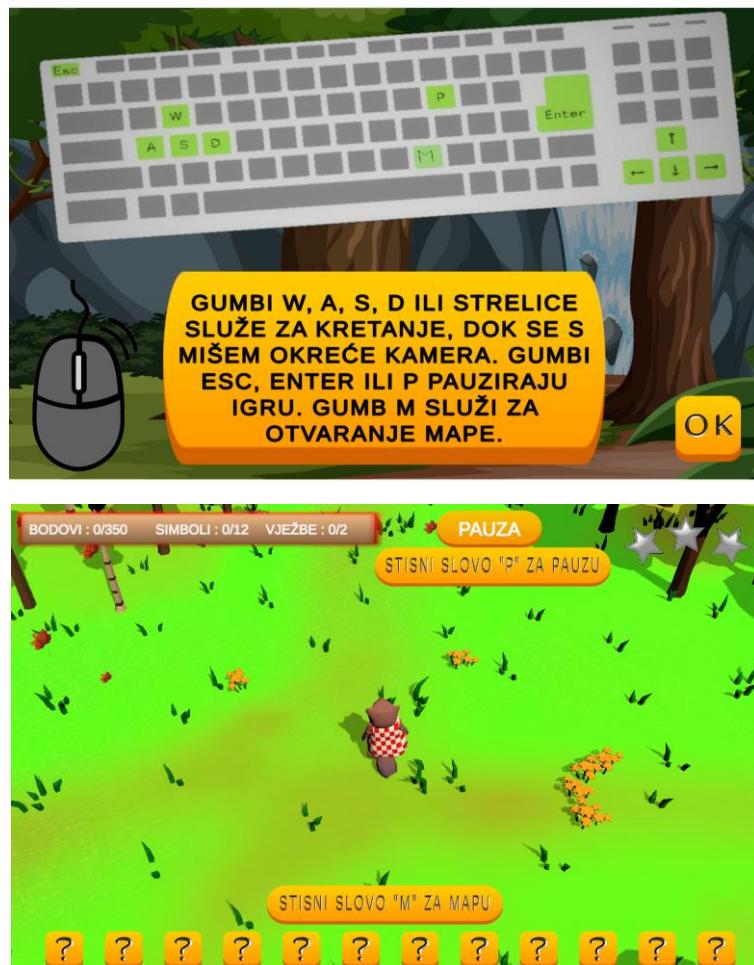
No da bi izašla iz čarobne šume, treba kupiti sva slova na koja će naići da bi pronašla lozinku i otvorila čarobna vrata kroz koja će izaći.

U čarobnoj će šumi susresti i svoje dvije prijateljice dabrice koje će ju naučiti dvije vježbe.

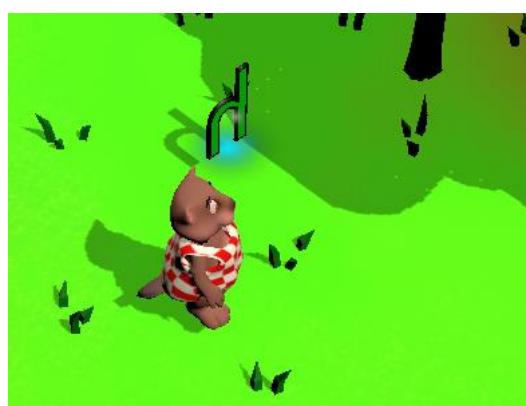
Za svaki kupljeni šumski plod dobit ćete 10 bodova, a za svako kupljeno slovo 20 bodova.

Kako se igra?

Prije početka igre kliknite na Opcije igranja te proučite kako se krećete kroz igru te na koji način otvarate mapu koja će vam pomoći da lakše pronađete sva slova.

U igri imamo 12 slova koja morate pronaći. Kada točno odgovorite na pitanje osvojiti će te 20 bodova. Ako odgovorite krivo pokušajte ponovo.

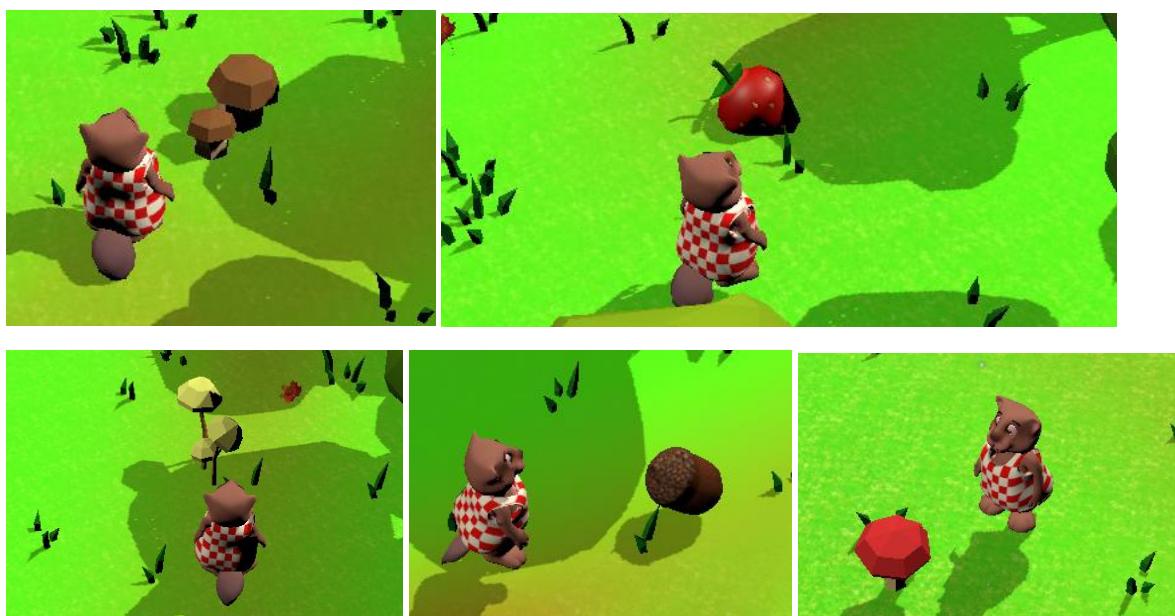
Točnim odgovorom osvojili ste 20 bodova.

Također se u igri pojavljuje jedno Bonus pitanje za koje možete osvojiti dodatnih 30 bodova, ali i jedno Risk pitanje koje vam može donijeti 50 bodova ako točno odgovorite ali i oduzeti 50 bodova ako pogrešno odgovorite.

Da bi skupili što više bodova u igri se pojavljuju šumski plodovi koji vam donose 10 bodova.

Dabrica u igri i vježba. Morate pronaći dvije vježbe i zajedno s Dabricom malo se razgibati.

Ako želite doći do mape i vidjeti gdje se nalazite pritisnite slovo M na tipkovnici.

Nakon što ste pronašli sva slova i odgovorili na pitanja te pronašli dvije vježbe došli ste do čarobnih vrata gdje trebate upisati snažnu lozinku kojom otvarate čarobna vrata šume.

Ako ste uspješno unijeli lozinku došli ste do kraja igre.

Upišite svoje ime i preuzmite diplomu.

Budite pažljivi, dobro čitajte pitanja, pratite kartu i skupite što više bodova te uspješno dovedite Dabricu do čarobnih vrata.

Scenariji poučavanja

1. Električno nasilje

Uzrast učenika: 12 - 14 godina (7. i 8. razred osnovne škole)

Odgjono-obrazovni ishodi:

Informatika

- C. 7. 1. koristi se i upoznaje se s različitim platformama i programima, koje prema potrebi pronalazi i instalira
- D. 7. 1. štiti svoj električni identitet i primjenjuje pravila za povećanje sigurnosti korisničkih računa
- D. 7. 2. demonstrira i argumentirano opisuje primjere dobrih strana dijeljenja informacija na internetu i njihova brzog širenja te primjenjuje pravila odgovornoga ponašanja

Hrvatski jezik

OŠ HJ C.7.1. Učenik obrazlaže pozitivan i negativan utjecaj različitih medijskih tekstova na razvoj stavova i vrijednosti.

Međupredmetna tema Uporaba IKT-a

ikt A.3.1.

Učenik samostalno odabire odgovarajuću digitalnu tehnologiju

ikt A.3.3.

Učenik aktivno sudjeluje u oblikovanju vlastitoga sigurnog digitalnog okružja

Očekivano vrijeme: 90 minuta

Potrebni uređaji: računalo, projektor, interaktivna ploča, pisač

Radni materijali:

Aktivnost 1. – Električno nasilje

[*Što je električno nasilje? \(prezentacija\)*](#)

Aktivnost 2. – Kako se zaštititi od elektroničkog nasilja

[Radni listić Vrste elektroničkog nasilja \(pdf dokument za ispis\)](#)

[Interaktivna vježba Vrste elektroničkog nasilja \(poveznica za učenike\)](#)

[Interaktivna vježba Vrste elektroničkog nasilja \(poveznica za učitelje\)](#)

[Radni listić Priča o Marku, Darki i ocu \(dokument za ispis ili preuzimanje\)](#)

[Kako se zaštititi od elektroničkog nasilja \(prezentacija\)](#)

Aktivnost 3. – Pomozi sebi i drugima

[Radni listić Tri priče \(dokument za ispis ili preuzimanje\)](#)

[Kako pomoći žrtvi elektroničkog nasilja \(prezentacija\)](#)

Za učenike s teškoćama u razvoju:

[Radni listić Elektroničko nasilje \(dokument za ispis ili preuzimanje\)](#)

Uvod

Veliki dio slobodnoga vremena učenici provode u virtualnom okružju tražeći društvo, igrajući igre, dopisujući se. Iako su u svojoj sobi ili u školi gdje bi trebali biti sigurni, nije uvijek tako. Različiti su načini i vrste aktivnosti u virtualnom okružju u kojima učenici mogu biti izloženi nepoželjnim načinima komunikacije, govoru mržnje i elektroničkom nasilju. Tijekom sljedećih aktivnosti objasnit ćemo vrste elektroničkoga nasilja, kako će učenici zaštititi sebe te što poduzeti i kome se trebaju obratiti kad je žrtva netko drugi.

Aktivnost 1 – Elektroničko nasilje

Trajanje aktivnosti: 20 minuta

Način provođenja aktivnosti: razgovor, igra “oluja ideja”

Opis aktivnosti: U prvoj aktivnosti razgovarajte s učenicima o njihovim aktivnostima u virtualnom okružju. Nakon toga učenici igraju igru “oluja ideja” na temu „Što je elektroničko nasilje?“. Potom će komentirati situacije koje su prepoznali kao govor mržnje.

Započnite sat razgovorom o aktivnostima u virtualnom okružju (možete upotrijebiti prezentaciju „Što je električno nasilje?“):

1. Koja je vaša omiljena aktivnost na internetu?
2. Na koji način komunicirate kad ste na internetu?
3. Imate li iskustva u korištenju društvenih mreža?

Nastavite razgovor primjerima neprimjerene i primjerene komunikacije u virtualnom okružju. Učenici trebaju procijeniti primjereno sljedećih aktivnosti:

- a) Objavljivati prijateljeve slike uz njegov pristanak.
- b) Prijetiti nekome da ćeš ga fizički povrijediti.
- c) Reći osobi da ti se sviđa.
- d) Vrijeđati na temelju rase, godina, spola ili sposobnosti.
- f) Komentirati nečiju fotografiju: „Ne vjerujem da netko želi biti tvoj prijatelj!“

Nakon što učenici rasprave primjereno navedenih aktivnosti, komentiraju situacije koje su prepoznali kao neprimjereno ponašanje u virtualnom okružju. Pitamo učenike razljute li se i uzrujaju kad im netko napiše uznemirujuću poruku. Tumačimo im kako je električnim nasilnicima, kao i nasilnicima u stvarnome životu, cilj da se osjećamo loše.

Nastavljamo razgovor sljedećim pitanjima:

Tko se susreo s pojmom *cyberbullying*? Kojim hrvatskim izrazom možemo zamijeniti tu tuđicu?

Učenici igraju igru „oluja ideja“ na temu „Što je električno nasilje?“ u digitalnom obliku (npr. <https://jamboard.google.com/>) ili na ploči. To će biti zajednička aktivnost u kojoj će metodom „oluje ideja“ navoditi sve riječi i izraze koje mogu povezati s pojmom električnog nasilja.

Što znači **cyberbullying**? Koji izraz koristimo u hrvatskom jeziku?
Navedite sve riječi i izraze koje povezujete s ovim pojmom.

Suradnici
u učenju INSTITUT
za
RAZVOJ Google

Sve situacije u kojima namjerno želimo povrijediti neku osobu na temelju spola, godina, rase, nacionalnosti, vjere ili vlastitoga odabira smatraju se govorom mržnje. ELEKTRONIČKO NASILJE (engl. *cyberbullying*) svaka je komunikacijska aktivnost preko interneta (uporaba električne

pošte, mrežne stranice, blogovi, društvene mreže), videozapisa ili mobilnih uređaja kojih je namjera nekoga poniziti, zadirkivati, prijetiti ili zlostavljati na neki drugi način. Uvijek je cilj povrijediti, uznemiriti ili na bilo koji drugi način naštetići, u obliku tekstualnih ili video poruka, fotografija ili poziva, odnosno neugodnih komentara. Nasilje može činiti jedna osoba ili skupina.

Pročitajte ili ispričajte učenicima rezultate istraživanja o električnom nasilju: *Prema rezultatima istraživanja EU Kids Online (2020) i ESPAD (2015), mladi u Hrvatskoj najčešće slobodno vrijeme provode na internetu (i više od četiri sata dnevno, a nevezano uz izvršavanje školskih obaveza). Vrijeme najčešće provode na društvenim mrežama i platformama, od kojih su najzastupljenije Facebook, Instagram i Youtube. Gotovo svako treće dijete (9 – 17 godina) komuniciralo je preko interneta s osobom koju ne poznaje. Gotovo polovina djece koja koriste društvene mreže tijekom svog života primilo je poruku koja ih je povrijedila ili bila neprimjerena, a više od trećine djece (9 – 17 godina) vidjelo je fotografiju ili video seksualnog sadržaja, a da im to nije bila namjera.*

Nakon pročitanog teksta potaknite učenike da komentiraju istraživanje.

Što je električno nasilje? (prezentacija)

Aktivnost 2 – Kako se zaštiti od električnog nasilja?

Trajanje aktivnosti: 25 minuta.

Način provođenja aktivnosti: rješavanje radnih listića *Vrste električnog nasilja, Priča o Marku, Darki i ocu*

Opis aktivnosti: Učenici u skupinama rješavaju radni listić ili interaktivnu vježbu gdje će povezati različite vrste električnog nasilja s njihovim definicijama. Nakon toga će u razgovoru analizirati točnost rješenja koja su ponudili. Učenici će zatim s radnog listića pročitati *Priču o Marku, Darki i ocu* i prepoznati o kojoj je vrsti električnog nasilja riječ te u razgovoru raspraviti kako reagirati u slučaju istog.

Učenike podijelite u nekoliko grupa te im objasnite zadatak. Trebaju povezati različite oblike neprihvatljivih i potencijalno rizičnih ponašanja u virtualnom okružju s njihovim definicijama.

Radni listić: Vrste električnog nasilja

DOXING Objavljivanje privatnih, osobnih informacija kao što su adresa, informacije o obiteljskim prilikama, datum rođenja ili slično.

EXCLUSION Namjerno isključivanje, odbacivanje, ignoriranje ili isključivanje pojedinaca iz internetskih grupa.

FRAPING Nasilni upad "priatelja" na nečije mrežne stranice s kojih šalje neugodne poruke drugima kao da to čine vlasnici profila. Ime je izvedenica od riječi Facebook i silovanje.

GROOMING Proces u kojem odrasla osoba upoznaje dijete, zbližava se s njim i stječe njegovo povjerenje („mamljenje”) s ciljem seksualnog zlostavljanja.

HAPPY SLAPPING Napad grupe na pojedinca, navedeno se nasilje snima (mobitelom ili kamerom) te se kasnije ta snimka objavljuje na internetu.

KRAĐA IDENTITETA (PHISHING)Krađa lozinke ili lažno predstavljanje, a zatim slanje ukradenog materijala da se žrtva dovede u opasnost ili da se našteti njezinu ugledu.

OUTING Otkrivanje tajni, dijeljenje osjetljivih, neugodnih privatnih informacija i fotografija koje su najčešće prikupljene dok su osobe bile u bliskom kontaktu.

SEXTING Sekstiranje je slanje, primanje i prosljeđivanje neprimjerena seksualnih poruka, fotografija ili videa putem mobitela ili interneta, a oni čije se snimke i fotografije na takav način dijele mogu biti javno ismijavani, sramoćeni, ali i ucjenjivani.

TROLLING Namjerno širenje neprimjerena komentara o slučajno odabranoj osobi s ciljem izazivanja sukoba.

Kada učenici u svojim grupama završe s uparivanjem pojmove i njihovih definicija, provjerite točnost izvršenog zadatka te potaknite raspravu vodeći se sljedećim pitanjima:

- Poznajete li navedene oblike ponašanja u virtualnom okružju? Gdje ste se susreli s informacijama o njima? Imate li osobnih iskustava s pojedinim ponašanjima ili znate za takva iskustva sebi bliskih osoba?
- Smatrate li nabrojana ponašanja neprihvatljivim, nasilnim, štetnim, rizičnim i sl.? Iz kojih razloga?
- Koja su ponašanja, po vašem mišljenju, najopasnija? Koja smatrate najučestalijima?

Učenici zatim s radnog listića čitaju Priču o Marku, Darki i ocu. [Radni listić](#) možete ispisati ili preuzeti kao dokument programa Word i podijeliti ga u virtualnom okružju koje koristite za komunikaciju i suradnju sa svojim učenicima.

Radni listić - Priča o Marku, Darki i ocu

Priča o Marku

Marko je dječak iz vašeg razreda koji jako voli igrati online igre. Sve je bilo u redu dok u zadnje vrijeme nije počeo dobivati prijeteće poruke od nekih igrača. Ovo su neke od poruka koje je Marko dobio:

- *Dosadan si!*
- *Uništavaš nam igru jer nemaš pojma!*
- *Glup si!*
- *Nemoj više nikad igrati ovu igru!*

Učenici trebaju analizirati te poruke te prepoznati o kojoj je vrsti električkog nasilja riječ (Exclusion). Učenici će opisati Markove osjećaje i navesti koje bi rješenje bilo najbolje za taj problem.

Priča o Darki

Pred odlazak na maturalac Darka je s najboljom prijateljicom Majom bila u potrazi za novom odjećom. Hodale su gotovo cijeli dan, zabavljale se i smijale, imale ruke pune vrećica... Po povratku kući Darka je primijetila kako je negdje izgubila mobitel. Nekoliko dana kasnije Maja ju je nazvala te ju obavijestila kako društvenom mrežom kruži njezin videozapis s ovogodišnjeg ljetovanja. Nalazi se i u razrednoj grupi. Darka i ona su se tada glupirale i napravile nekoliko golišavih fotografija od kojih je jednu tada proslijedila dečku koji joj se sviđao. Darka se osjećala tužno i posramljeno. Nije htjela izaći iz stana ni javiti se ikome na telefon. Prezirala je sebe i svoju nepromišljenost.

Učenici analiziraju tekst i prepoznaju o kojoj je vrsti električkog nasilja riječ (Sexting). Opisuju Darkine osjećaje i navode koje bi rješenje bilo najbolje u njezinu slučaju.

Priča o ocu

Otac je razgovarao sa svojom kćeri o električkom nasilju, o mogućnosti da joj se netko lažno predstavi na nekome chat-u, a da ona to ne prepozna i krivo postupi (kaže o sebi više nego što bi inače, pošalje svoje fotografije i sl.). Kći je negirala takvu mogućnost i uvjeravala oca kako ona zna prepoznati lažljivce. Otac je znao na kojim se chat-ovima ona dopisuje i kojim se nadimcima koristi. Na jednom chat-u lažno se predstavio i brzo joj se svudio pišući kako voli iste stvari kao i ona. Nakon nekog vremena otac pod krinkom zanimljivog i prekrasnog dečka predložio je susret uživo, na što je djevojka pristala. Kad je došla na dogovorenno mjesto, ugledala je svog oca. Naravno da se naljutila i neko vrijeme nije razgovarala s njim, ali shvatila je poruku.

Učenici analiziraju tekst i prepoznaju koju je vrstu električkog nasilja otac spriječio (Grooming). Opisuju u čemu je djevojka pogriješila te navode koje bi rješenje bilo najbolje kako bi se izbjegao problem.

Slijedi razgovor o navedenim savjetima i kako reagirati u slučaju električkoga nasilja.

Projicirajte savjete pomoću [prezentacije Kako se zaštititi od električkog nasilja](#):

Što možeš učiniti ako si meta električkog nasilja?

- Razgovaraj s nekim u koga imaš povjerenja (roditelj, brat, sestra, učitelj/ica, prijatelj/ica ili bilo koja odrasla osoba kojoj vjeruješ).
- Nemoj uzvratiti ili odgovoriti nasilniku/nasilnicima istom mjerom zato što bi on/oni mogli to iskoristiti protiv tebe.

- Blokiraj nasilnika i promijeni postavke privatnosti tako da tvoje fotografije, statuse i sve objave vide samo tvoji prijatelji.
- Nemoj obrisati neprimjereni sadržaj, sačuvaj ga kao dokaz zlostavljanja.
- Prijavi nasilje, tj. reci roditeljima, učitelju, nekome drugome kome vjeruješ, te s pomoću alata za prijavljivanje u aplikaciji ili usluzi prijavi objavu, komentar ili fotografiju kojima te se uznemirava.

[Radni listić Vrste električnog nasilja \(pdf dokument za ispis\)](#)

[Interaktivna vježba Vrste električnog nasilja \(poveznica za učenike\)](#)

[Interaktivna vježba Vrste električnog nasilja \(poveznica za učitelje\)](#)

[Radni listić Priča o Marku, Darki i ocu \(dokument za ispis ili preuzimanje\)](#)

[Kako se zaštiti od električnog nasilja \(prezentacija\)](#)

Aktivnost 3 – Pomozi sebi i drugima

Trajanje aktivnosti: 20 minuta.

Način provođenja aktivnosti: rješavanje radnog listića *Tri priče*, razgovor.

Opis aktivnosti: U ovoj aktivnosti učenici uče što učiniti ako si svjedok, a što ako si žrtva električnog nasilja. Prvo samostalno rješavaju radni listić *Tri priče* u kojem će označiti kako bi oni postupili u slučaju da su svjedoci električnog nasilja. Učenici će potom s učiteljem/icom raspraviti o savjetima kako ispravno postupiti te shvatiti kako je važno pomoći osobi koja je žrtva električnog nasilja.

Nastavite razgovor uz sljedeća pitanja:

- Kako možeš postupiti ako si svjedok električnoga nasilja?

Objasnite pojmove promatrač (*bystander*) i zaštitnik (*upstander*).

Promatrač - svjedok električnoga nasilja koji ništa ne poduzima kako bi pomogao žrtvi.

Zaštitnik – ne sudjeluje u električnom nasilju, ne sudjeluje u širenju glasina kao ostali vršnjaci, suočića sa žrtvom, razgovara s njom, pokušava joj pomoći.

- Što znači *biti hrabar*?

Razgovarajte o primjerima iz svakodnevnoga života. Učenike se navodi na zaključak kako treba stati na stranu žrtve električnoga nasilja, a ne okrenuti joj leđa, valja suočićati s njom, razgovarati i pokušati joj pomoći.

Učenici samostalno rješavaju [radni listić Tri priče](#). Označit će kako bi oni postupili u slučaju da su svjedoci električnog nasilja. Učenici često žele pomoći žrtvi zlostavljanja, no ne znaju kako to učiniti. Ova aktivnost trebala bi im pokazati da imaju izbor, ponuditi im primjere i

omogućiti im da sami odaberu pozitivne reakcije. Radni listić možete preuzeti i ispisati ili podijeliti u virtualnom okružju koje koristite za komunikaciju i suradnju sa svojim učenicima.

Radni listić - *Tri priče*

Prva priča

Tvojoj prijateljici je ispaо mobitel na školskom dvorištu. Netko ga je pronašao i poslao zlobnu poruku o drugom učeniku i većini osoba u njezinom razredu pa vratio mobitel tamo gdje ga je našao. Učenik koji je bio žrtva negativne poruke rekao je tvojoj prijateljici da je užasna osoba jer je poslala tu poruku, iako je ona zapravo nije poslala. Nitko ne zna tko je poslao zlobnu poruku.

Kako ćeš postupiti?

- a) Bit će ti žao prijateljice, no nećeš ništa poduzeti jer nitko ne zna tko je to napravio.
- b) Pokušat ćeš pronaći učenika koji je bio žrtva negativne poruke, pitat ćeš ga kako se osjeća i možeš li mu pomoći.**
- c) Podijelit ćeš poruku s drugim prijateljima iz škole.
- d) Ti i tvoja prijateljica anonimno ćete prijaviti incident razredniku/pedagogu i predložiti edukaciju učenika o zaštiti podataka i zaključavanju mobitela.**

Druga priča

Učenik je objavio videosnimku sebe kako pjeva obradu pjesme svog omiljenog pjevača. Ima sluha, ali bi još trebao vježbati. Drugi učenici objavljuju ružne komentare ispod videosnimke.

Kako ćeš postupiti?

- A) Pridružit ću se s komentarom: „Što se čudiš komentarima kad stvarno nemaš sluha?!“
- B) Nakon što sam pročitao/la komentar neću napraviti ništa.
- C) Pružit ću podršku učeniku kad ga vidim u školi.**
- D) Napisat ću komentar u kojem ću pružiti podršku tom učeniku i osuditi negativne komentare.**

Treća priča

Iva je poslala svojoj prijateljici Miji sliku komentara tvoje prijateljice Ane u kojem se Ana ružno našalila na njezin račun. Netko je ponovno objavio te komentare i svi u školi su ih vidjeli.

Kako ćeš postupiti?

- a) Komentirat ćeš te komentare, pri čemu ćeš reći nešto poput: „Ovo nije u redu” i „Ana mi je prijateljica i to što govorиш nije istina”.
- b) Ignorirat ćeš to, dosadit će im uskoro.
- c) **Dogovorit ćeš se s drugim učenicima da objavite lijepe komentare i komplimente o učenici koja je žrtva ružnih komentara.**
- d) **Ukazat ćeš svojoj prijateljici da je krivo postupila i da bi se trebala ispričati.**

Prikažite sljedeće savjete i raspravite s učenicima o njima (možete koristiti prezentaciju [Kako pomoći žrtvi elektroničkog nasilja](#)).

Kako pomoći žrtvi elektroničkog nasilja).

Ako si promatrač, kako možeš postati zaštitnik?

- Podrži žrtvu tako da zna da nije sama, npr. možeš ju pozvati da se druži s tobom.
- Ne sudjeluj u komentiranju objava, fotografija ili videa koji vrijedaju druge i nemoj ih prosljeđivati ili dijeliti.
- Ukaži na ružno ponašanje i reci da to nije u redu u komentaru (ako misliš da je to sigurno).
- Dogovori se s prijateljima da osobi koja je žrtva napišete poruku u kojoj joj izražavate podršku.
- Prijavi uznemiravanje. Obavijesti nekoga tko može pomoći, kao što je roditelj, učitelj ili školski pedagog.
- Razgovaraj s nasilnicima, objasni im kako se žrtva osjeća i zamoli ih da prestanu (ako misliš da je to sigurno).

Ako ti nije ugodno javno pomoći, možeš pružiti podršku i privatno.

- Pošalji žrtvi poruku i pitaj kako se osjeća.
- Reci žrtvi nešto ljubazno ili joj udijeli kompliment u anonimnoj objavi, komentaru ili izravnoj poruci.
- Reci žrtvi da si tu za nju ako želi razgovarati s tobom poslije škole.
- Prijavi elektroničko nasilje roditeljima, učiteljima, pedagogu, ravnatelju škole, RED BUTTONU, policiji na broj 192 (prijava može biti anonimna).

Učenici trebaju shvatiti kako je važno pomoći osobi koja je žrtva elektroničkoga nasilja. Kad primijete da pojedinac ili skupina neku osobu vrijeđa, ismijava, šalje ružne poruke ili ju naziva pogrdnim imenima, tada ne treba samo stajati i gledati, već se takvo nasilje mora prijaviti.

Učenici moraju shvatiti kako su kod električnog nasilja jednako krivi i oni koji su stavili neprimjerenu fotografiju ili video žrtve na internet, kao i oni koji su pisali ružne komentare.

[Radni listić Tri priče \(dokument za ispis ili preuzimanje\)](#)

[Kako pomoći žrtvi električnog nasilja \(prezentacija\)](#)

Aktivnost 4 – Prijava električnog nasilja

Trajanje aktivnosti: 10 minuta.

Način provođenja aktivnosti: ciljano pretraživanje interneta, razgovor.

Opis aktivnosti: Učenici kroz razgovor i samostalnim pretraživanjem zadanih stranica uče kojim se organizacijama mogu обратити за pomoć u slučaju da su žrtve ili svjedoci električnog nasilja.

Bez obzira na to na koji način odlučite stati u obranu nekoga, možete javno ili privatno prijaviti neprimjereno ponašanje. Učenicima naglasite kako je električno nasilje postalo ozbiljan i vrlo opasan problem koji može dovesti do ozbiljnih posljedica ako se na vrijeme ne prijavi roditeljima, učiteljima ili policiji.

Provjerite znaju li učenici kojim se organizacijama mogu обратити za pomoć u slučaju da su žrtve ili svjedoci električnog nasilja.

Moguća pitanja:

- Jeste li čuli za RED BUTTON?
- Jeste li čuli za Hrabri telefon (116 – 111)?
- Jeste li čuli za Centar za sigurniji Internet?

Učenici samostalno istražuju sljedeće mrežne stranice:

<https://redbutton.mup.hr/>

<http://www.hrabritelefon.hr/>

<https://csi.hr/>

Objašnjenje:

RED BUTTON je aplikacija namijenjena roditeljima, učiteljima, građanima koja je posebno prilagođena djeci i omogućava prijavljivanje sadržaja na internetu za koji se sumnja da je nezakonit ili se odnosi na različite oblike iskorištavanja ili zlostavljanja djece.

<https://redbutton.mup.hr/>

Hrabri telefon (tel. 116 – 111) je organizacija osnovana za pružanje izravne pomoći i podrške zlostavljanju i zanemarenju djeci i njihovim obiteljima, ali i za rad na prevenciji zlostavljanja i zanemarivanja kao i neprihvatljivoga ponašanja djece i mladeži.

<http://www.hrabritelefon.hr/>

<https://csi.hr/>

Centar za sigurniji Internet je hrvatski nacionalni centar za sigurnost djece na internetu. Tu na jednom mjestu možete pronaći informacije i edukativne materijale koji pokrivaju sve

aspekte sigurnosti djece na internetu, te mogućnost prijave eventualne povrede on-line sigurnosti djece na tel. 0800 606 606.

Nakon kratkog istraživanja zadanih mrežnih stranica učenici će podijeliti informacije koje su saznali jedni s drugima.

Završni dio

Trajanje aktivnosti: 15 minuta.

Način provođenja aktivnosti: igranje uloga

Opis aktivnosti: Učenici izrađuju stvarni scenarij električnog nasilja te igraju četiri uloge (zlostavljač, žrtva nasilja, promatrač i zaštitnik). Nakon toga će osmisliti vlastito rješenje u ulozi žrtve, te što učiniti ako su promatrač ili zaštitnik žrtve električnog nasilja.

U sklopu ove aktivnosti učenici zajedno izrađuju stvarni scenarij temeljen na situaciji za koju je netko od njih čuo. Ako nedostaje takva situacija neka se posluže sljedećom pričom:

Saznali ste da je jedan učenik u školi izradio lažan profil na društvenim mrežama s imenom drugog učenika te objavljuje memeove u kojima izruguje druge učenike, učitelje i školu.

Odigrati će četiri uloge u situaciji nasilja (zlostavljač, žrtva nasilja, promatrač i zaštitnik) te osmisliti vlastito rješenje u ulozi žrtve, te što učiniti ako su promatrač ili zaštitnik žrtve električnog nasilja.

Važno je saslušati žrtvu, dati joj do znanja da nije sama i razgovarati s njom, a potom je uputiti komu se može obratiti za pomoć: roditeljima, učiteljima, pedagozima ili bilo kojoj odrasloj osobi, a u krajnjem slučaju i policiji na 192.

Prijedlog prilagodbe aktivnosti za učenike s teškoćama u razvoju

Savjeti za učenike:

Kada se dogodi nasilje uživo, znamo tko je nasilnik pa je lakše i poduzeti određene mjere. Pri električnom nasilju djeca često ne znaju tko je napadač. U nasilje može biti uključeno više osoba, a taj je sadržaj cijelo vrijeme dostupan na internetu. Zbog toga se dijete koje je žrtva može osjećati uznemireno, izgubljeno, uplašeno, usamljeno i ne zna što učiniti.

Ako ti se to dogodi, važno je znati da nisi sam.

- Obavijesti neku odraslu osobu od povjerenja (roditelje, učitelje, obitelj, stručne suradnike...).
- Neprimjerene sadržaje nemoj brisati nego ih sačuvaj kao dokaz.

- Nemoj se sramiti razgovarati o tome jer nisi ti kriv za to što ti se događa.
- Ako je riječ o težim oblicima, zlostavljanje možeš prijaviti policiji na broj **192** ili organizacijama kao što su [Hrabri telefon](#), [Centar za sigurniji internet](#) i sl.

Umjesto zahtjevnijega radnog listića *Tri priče* učenik će riješiti njegovu jednostavniju varijantu [radni listić Elektroničko nasilje](#). Radni listić možete ispisati ili preuzeti kao dokument programa *Word* i podijeliti ga u virtualnom okružju koje koristite za komunikaciju i suradnju sa svojim učenicima.

Radni listić - Elektroničko nasilje

1. Ako si žrtva elektroničkog nasilja:

- A) nećeš to nikome reći
B) reći ćeš roditeljima ili drugoj odrasloj osobi od povjerenja
C) odgovorit ćeš na isti način
D) odgovorit ćeš fizičkim nasiljem.

2. Što ćeš učiniti ako na internetu prepoznaš žrtvu nasilja? (više je točnih odgovora)

- a) Pretvarat ćeš se da nisam vidio/vidjela.
b) Izbjegavat ćeš tu osobu.
c) Pokušat ćeš saznati tko je pisao poruku.
d) Reći ćeš nekoj starijoj odrasloj osobi od povjerenja.

3. Ako tvoj prijatelj dobiva uvredljive poruke koje vidi više osoba, on će se osjećati (više je točnih odgovora):

- a) ponosno jer se o njemu razgovara
b) posramljeno i potištено
c) razočarano jer nije ništa skrivio
d) uzinemireno jer se osjeća nezaštićeno.

4. Na nasilje nikad ne treba odgovoriti nasiljem. **Točno** Netočno

5. Usmeni ili pisani govor u kojima netko namjerno želi povrijediti drugu osobu na temelju spola, godina, rase, nacionalnosti, vjere ili vlastitoga odabira nazivamo:

- a. krađa identiteta
- b. lažna vijest
- c. neželjena pošta
- d. **govor mržnje**

Radni listić Elektroničko nasilje (dокумент za ispis ili preuzimanje)

Prijedlog složenijih aktivnosti za potencijalno darovite učenike i one koji žele znati više

- Izradi plakat po izboru:
 1. Kako se nositi s elektroničkim nasiljem?
 2. Što učiniti ako si svjedok elektroničkoga nasilja?
- Saznaj o međunarodnoj organizaciji INHOPE koja djeluje u 46 zemalja svijeta, a bavi se suzbijanjem ilegalnih sadržaja i seksualnoga zlostavljanja djece na internetu:
<https://www.inhope.org/EN/our-story> .
- Saznaj više o Danu sigurnijeg interneta, napravi plakat na tu temu kako bi upoznao/la i druge učenike o danu koji za cilj ima sigurniju i odgovorniju uporabu digitalne tehnologije i mobilnih uređaja. Osmisli kako bi volio/voljela da se taj dan obilježi u tvojoj školi. Svoje prijedloge predaj učitelju/ici.

Savjeti za roditelje

Roditelj ima pravo biti uključen u djetetov virtualni život, kao što je uključen i u stvaran. Kako je poticanje informatičke pismenosti danas dio školskog programa, važno je da znate kako pristupiti djeci kad je u pitanju korištenje mobitela, računala i interneta.

Eventualni manjak iskustva ne smije Vas obeshrabriti, već Vam treba poslužiti kao poticaj da se dodatno informirate, ali i da iskoristite znanje i iskustvo koje već posjedujete.

Cilj je ovih savjeta da djeca sama nauče kontrolirati sadržaje koje susreću na internetu. Umjesto zabrane djeci da ne iznose osobne informacije, važno ih je i naučiti kako ograničiti pristup drugih tim informacijama.

Smjernice o tome kako se može razgovarati s djecom:

- Poučite dijete da ne prosljeđuje niti komentira sadržaje koji mogu nekoga povrijediti.

- Razgovarajte s djetetom o tome kada treba, a kada ne treba čuvati tajnu pred roditeljima, upozorite da s nepoznatim osobama (uključujući i one koje zna putem SMS poruka i interneta) nije dobro imati tajne. Također recite da, kad se osjeća neugodno ili zbunjeno zbog nečeg što je doživjelo, uvijek može razgovarati s Vama.
- Razgovarajte s djetetom o opasnostima interneta i poučite ga da ne ostavlja osobne podatke ni fotografije na internetu te da ne dogovara susrete s nepoznatim ljudima. Ako se dijete jako želi susresti s osobom koju je upoznalo preko interneta, naglasite da to mora biti na javnome mjestu i da nikako ne ide samo. Tražite da na prvi susret povede i vas ili nekoliko prijatelja i prijateljica ili neku drugu odraslu osobu kojoj vjeruje.
- Objasnite djeci opasnosti slanja vlastitih slika putem interneta, kao i pojam dječje pornografije. Nikad se ne zna što će druga osoba učiniti s fotografijama. Uz malo vještine i s osnovnim grafičkim programima moguće su razne fotomontaže. Objasnite im, da kad jednom pošalju fotografiju, nad njom više nemaju kontrolu, ne znaju što se dalje događa s njom. Naglasite da ne smiju slati svoje fotografije bez dogovora s Vama.

Za svakog roditelja koji sumnja da mu je dijete žrtva električnog nasilja, važno je da zna koje mjere može i mora poduzeti kako bi se nasilje spriječilo i kako bi se žrtvi odmah pružila potrebna pomoć.

Ako djelatnici škole saznaju za nasilje, moraju poduzeti sve što mogu da ga spriječe, obavijestiti roditelje, razgovarati s djetetom koje trpi nasilje, informirati njegove roditelje o oblicima savjetodavne i stručne pomoći.

Što se tiče roditelja i njihove uloge, oni imaju pravo i obavezu znati s kime se njihovo dijete druži na internetu (kao što to znaju za stvaran svijet). Djeci je potrebno poslati poruku da je roditeljima stalo do toga što im se događa, kako u stvarnom, tako i u virtualnom svijetu. Važno je da dijete koje će možda trpjeti nasilje, zna kome se može obratiti u slučaju nasilja.

Ovo su mrežne stranice na kojima se možete detaljnije informirati:

- MUP RH (Zlostavljanje putem mobitela i interneta): <http://www.mup.hr/13047.aspx>
- Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba: <http://www.poliklinika-djeca.hr>
- Centar za sigurniji Internet: <http://www.sigurnijiinternet.hr/>
- ConnectSafely: <http://www.connectsafely.org/>
- Kurikulum Pet za net - Sigurnost djece na internetu:
<https://petzanet.ucitelji.hr/modul4-roditelji/>

2. Reci ne govoru mržnje

Uzrast učenika: 12 - 14 godina (7. i 8. razred osnovne škole)

Odgojno-obrazovni ishodi:

Informatika

- C. 8. 2. samostalno pronalazi informacije i programe, odabire prikladne izvore informacija te uređuje, stvara i objavljuje/dijeli digitalne sadržaje
- C. 8. 3. dizajnira, razvija, objavljuje i predstavlja radove s pomoću sredstava informacijske i komunikacijske tehnologije primjenjujući suradničke aktivnosti.
- D. 8. 2. aktivno sudjeluje u sprečavanju elektroničkoga nasilja i govora mržnje.

Hrvatski jezik

OŠ HJ C.7.1. Učenik obrazlaže pozitivan i negativan utjecaj različitih medijskih tekstova na razvoj stavova i vrijednosti.

Međupredmetna tema Zdravljie

A.3.2.D

Opisuje važnost redovitoga tjelesnoga vježbanja kao važnog čimbenika tjelesnoga vježbanja kao važnog čimbenika regulacije tjelesne mase i regulacije tjelesne mase.

Međupredmetna tema Učiti kako učiti

uku B.3.2.

Uz povremeni poticaj i samostalno učenik prati učinkovitost učenja i svoje napredovanje tijekom učenja.

Međupredmetna tema Uporaba IKT-a

ikt A.3.1.

Učenik samostalno odabire odgovarajuću digitalnu tehnologiju

ikt A.3.4.

Učenik analizira utjecaj tehnologije na zdravlje i okoliš.

ikt B.3.1.

Učenik samostalno komunicira s poznatim osobama u sigurnome digitalnom okružju.

Očekivano vrijeme: 90 minuta

Potrebni uređaji: računalo, projektor, interaktivna ploča, pisač

Radni materijali:

Aktivnost 1. – Što je govor mržnje?

[Što je govor mržnje? \(prezentacija\)](#)

Aktivnost 2. – Ne sudjeluj u govoru mržnje – prijavi ga

[Ne sudjeluj u govoru mržnje - prijavi ga \(prezentacija\)](#)

Za učenike s teškoćama u razvoju:

[Radni listić Ne sudjeluj u govoru mržnje \(pdf dokument za ispis\)](#)

[Interaktivna vježba Ne sudjeluj u govoru mržnje \(poveznica za učenike\)](#)

[Interaktivna vježba Ne sudjeluj u govoru mržnje \(poveznica za učitelje\)](#)

Uvod

Internet nam omogućuje brzu interakciju, pretraživanje informacija, preuzimanje i dijeljenje sadržaja. Međutim, internet služi i za neželjene akcije, elektroničko nasilje i govor mržnje. Elektroničko nasilje i govor mržnje se ponekad preklapaju i teško razlikuju. Elektroničko nasilje je nasilje koje se odvija korištenjem digitalnih tehnologija. Ponavlja se s ciljem plašenja i sramoćenja drugih osoba. Kada govorimo o govoru mržnje govorimo o vrijeđanju pojedinaca ili grupe ljudi na temelju određenih osobina i karakteristika. Kroz sljedeće ćemo aktivnosti saznati točno što je to govor mržnje, kako ga prepoznati te kako na njega reagirati.

Aktivnost 1 – Što je govor mržnje?

Trajanje aktivnosti: 25 minuta

Način provođenja aktivnosti: razgovor, individualni rad, gledanje videa

Opis aktivnosti: Na svaki papirić posebno napišite ime pojedinog učenika iz razrednog odjela. Učenici dobivaju prazne papiere na kojima trebaju napisati pozitivne poruke učeniku iz razrednog odjela. Svaki učenik izvlači papirić i piše poruku osobi čije je ime izvukao na papiriću. Poruka treba sadržavati barem jednu pozitivnu osobinu/karakteristiku te osobe.

*Pišemo poticajne
poruke!*

Učenici poruke koje su dobili ne čitaju na glas ako ne žele, ali ukratko govore kako su se osjećali kad su pročitali nešto lijepo upućeno samo njima: jesu li bili sretni, ponosni i sl.

Istaknite važnost i utjecaj i snagu jedne kratke poruke. Kako su se učenici osjećali dobro i zadovoljno nakon što su pročitali svoje poruke, tako se i svaka osoba osjeća tužno, povrijeđeno, osramoćeno i uznevireno nakon neugodnih poruka.

Za ovu aktivnost možete koristiti [prezentaciju Što je govor mržnje?](#).

Primjeri takvih usmenih ili pismenih poruka, govora, fotografija, video uradaka, memova i simbola u kojem netko namjerno želi povrijediti drugu osobu na temelju spola, godina, rase, spolne orientacije, nacionalnosti, vjere, vlastitoga odabira, invalidnosti, političkog uvjerenja naziva se GOVOROM MRŽNJE.

Javlja se na društvenim mrežama, u elektroničkim medijima, video igrama, glazbi. Radi se o vrijeđanju, uvredama i prijetnjama. Nasilnici na taj način žele povrijediti tu osobu/osobe ne razmišljajući o posljedicama. Govor mržnje je štetan bez obzira kome je namijenjen, a naročito za djecu. Narušava im samopouzdanje, sliku o sebi, vode do depresije, izolacije i destruktivnog ponašanja.

Godine 2019. provedeno je istraživanje "GOVOR MRŽNJE MEĐU MLADIMA NA INTERNETU" od strane zamjenice pučke pravobraniteljice Republike Hrvatske i ovo su neki od rezultata:

- Gotovo svaka druga mlada osoba (44%) u posljednjih je pet godina doživjela da im je netko osobno upućivao ružne komentare.

- Polovica mlađih je ignorirala upućenu uvredu. Otprilike trećina je blokirala osobu koja je vrijeđala, pri čemu su nastavili koristiti stranicu na kojoj je uvreda upućena.
- Od mlađih koji nisu prijavili, incident nisu prijavili jer ili po njihovu mišljenju nije bilo ništa ozbiljno (49%) ili nema smisla prijavljivati jer se to ionako stalno događa (34%).
- Prema procjenama mlađih, najugroženija društvena skupina su seksualne i rodne manjine (64%) te nacionalne manjine (57%).

Poveznica na istraživanje [Govor mržnje među mladima na internetu](#)

Poveznica na stranice Pučke pravobraniteljice RH [RH Pučka pravobraniteljica](#)

Uputite učenike na promišljanje koliko se toga događa na internetu, a da toga nismo ni svjesni. Okruženi smo raznovrsnim aplikacijama i društvenim mrežama i zato je važno da ne ignoriramo govor mržnje i da pravilno reagiramo.

Učenici se pokušavaju sjetiti primjera iz sporta, televizije ili društvenih mreža u kojima su primijetili govor mržnje. Opisuju situaciju i iznose svoje mišljenje o tome.

Razgovaraju o tome jesu li ikada imali doticaj s osobom koja je pretrpjela govor mržnje.

Moguća pitanja za raspravu:

- Gdje se to dogodilo?
- Kako bi ti reagirao/la?
- Što si ti učinio/la?
- Što mislite kako se ta osoba osjećala?

[Što je govor mržnje? \(prezentacija\)](#)

Aktivnost 2 – Ne sudjeluj u govoru mržnje – prijavi ga

Trajanje aktivnosti: 20 minuta

Način provođenja aktivnosti: razgovor, individualni rad

Opis aktivnosti: Potaknite učenike na razmišljanje o mogućim razlozima zašto je govor mržnje toliko rasprostranjen i koji su razlozi koji potiču osobe na to. Savjetujte ih kako pravilno reagirati kada primijete govor mržnje.

Učitelj/ica projicira pitanja i nekoliko mogućih odgovora u obliku prezentacije kako bi ih potakla na raspravu. Primjeri pitanja i mogućih odgovora:

- Zašto neke osobe imaju potrebu izraziti mržnju prema nekome i što ih na to potiče?
 - *Zato što je netko drugačijeg spola, godina, rase, nacionalnosti, vjere ili vlastitoga odabira.*
 - *Želja da se prave važni pred drugima i da pokažu superiornost nad svima.*
- Jesu li te osobe možda prije imale nekakva slična negativna iskustva?
 - Moguće je, ali takve neprimjerene aktivnosti su često potaknute neriješenim osobnim problemima i potisnutim osjećajima.
 - Možda i nisu, ali su vidjeli druge kako to rade pa imitiraju tuđi, loš primjer.
- Jeste li ikada na internetu primijetili grupe mržnje i tko sudjeluje u takvim grupama?
 - *Osobe koje nemaju čvrst stav i lagano padaju pod utjecaj drugih.*
 - *Osobe koje se boje izraziti svoje mišljenje pa preuzimaju tuđe.*
- Znate li nekoga tko je pretrpio govor mržnje i kako ste reagirali?
 - *Treba utješiti osobu koja je pretrpjela govor mržnje.*
 - *Treba toj osobi pružiti potporu.*
 - *Napomenuti da ta osoba ne treba vraćati istom mjerom.*

Nakon razgovora o tome zašto se pojavljuje govor mržnje i jesu li se ikada susreli s njim, pitajte učenike što smatraju da je bitno napraviti kada se suoče s njim. Nakon njihovih prijedloga napišite na ploču ili projicirajte preporuke kako reagirati na govor mržnje:

Kako reagirati na govor mržnje:

- **PREUZMI PORUKE** koje dokazuju govor mržnje.
- **RECI ODRASLOJ OSOBI** što se dogodilo.
- **BLOKIRAJ** tu osobu, ali **NE BRIŠI** dobivene poruke.
- **PRIJAVI** govor mržnje na aplikaciji/platformi kojoj se nalaziš.
- Pokušaj **ARGUMENTIRANO ODGOVORITI** na govor mržnje.
- Ako primjetiš govor mržnje, nemoj okrenuti glavu – **POMOZI OSOBI** koja je u nevolji.
- **PODIGNI SVIJEST** protiv govora mržnje u svojem razredu/školi/okolini.

Kako reagirati na govor mržnje (pojašnjenja za učitelja/icu):

- **PREUZETI PORUKE** koje dokazuju govor mržnje jer uvijek trebate imati dokaz onoga što želite prijaviti. Preuzmite i spremite poruke ili napravite sliku zaslona/screenshot poruka ili neželjenih komentara.
- **RECI ODRASLOJ OSOBI** što se dogodilo jer odrasla osoba je uvijek tu za tebe i spremna ti je pomoći. To mogu biti tvoji roditelji, osobe kojima vjeruješ ili učitelji ako se nešto dogodilo u školi.
- **BLOKIRAJ** tu osobu, ali **NE BRIŠI** dobivene poruku. Blokiranje osobe je bitno jer tako zaustavljate dobivanje sljedećih poruka.
- **PRIJAVI** govor mržnje na aplikaciji/platformi kojoj se nalaziš. Svaka aplikacija/platforma ima svoje savjete za prijavu pa je najbolje proučiti njihove upute kako to najučinkovitije učiniti.
- Pokušaj **ARGUMENTIRANO ODGOVORITI** na govor mržnje. Na neke od poruka govora mržnje treba odgovoriti i ne ignorirati ih. Uzmite nekoliko minuta, smirite se i objektivno i argumentirano odgovorite na poslanu poruku.
- Ako primjetiš govor mržnje, nemoj okrenuti glavu – **POMOGNI OSOBI** koja je u nevolji. Zamisli kako bi tebi bilo u takvoj situaciji. Popričaj s tom osobom, daj joj savjet što da napravi i budi joj potpora.
- **PODIGNI SVIJEST** protiv govora mržnje u svojem razredu/školi/okolini. Kada se susretneš sa govorom mržnje **NEMOJ** ga ignorirati! Prijava ga i pokušaj promijeniti stav osobe/a koji su to napisale sa argumentiranim komentarima. Na sljedećoj poveznici se nalazi stranica za prijavu govora mržnje. Podijeli je s prijateljima da znaju što treba napraviti.

IZRAZITE NESLAGANJE S GOVOROM MRŽNJE I OBRANI TE SLOBODU GOVORA!

PRIMJETILI STE NEZAKONIT GOVOR MRŽNJE / JAVNO POTICANJE NA NASILJE I MRŽNU I PITATE SE KAKO POSTUPITI U TAKVOM SLUČAJU?

Poziva li izrečeno na nasilje ili mržnju prema skupini ljudi ili pripadniku skupine s obzirom na njihove **KARAKTERISTIKE?**

- RASNA, VJERSKA, NACIONALNA ili MUDRINA PREDSTVORENOST JEZIK PODRIJETELJA ili BOJA KOŽE:** poziva se na nasilje i/ili izražava mržnju prema pripadniku određene nacije ili narječe, pripadniku manjinskih skupina koje žive u društvu, skupini ili pojedinu pripadniku određene vjerske zajednice, osobama koje govore određenim jezikom ili dijalektom i dr.
- INVALIDITET:** poziva se na nasilje i/ili mržnju prema osobama ili pripadnicima skupine koji imaju dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetila oštećenja
- SPOL, SPOLNO OPREDOBLJENI LI RODITELJI DJECE:** poziva se na nasilje i/ili mržnju, najčešće prema lgbtiq osobama
- i DRUGI OSOBINI, POLITIČKO ili DRUGO UVJEŽPLJUJU:** monog. stanje, članstvo u sindikatu, obrazovanje, društveni položaj, bratči ili obiteljski status, dob, zdravstvene stanje, genetsko nadljeđe.

VAŽNO!

Govor na kojega reagirate mora biti **JAVAN - javno objavljen** putem tiska, radija, televizije, računalnog sustava ili mreže, na javnom skupu ili na druge načine u javnosti, npr.: lećima, slikama, statusima / objavama ili drugim materijalima.

OBJAVA SE NALAZI NA DRUŠTVENIM MREŽAMA: prijavite sadržaj društvenim mrežama
koristeći centre za podršku:

OBJAVA SE NALAZI U JAVNOM PROSTORU: prijavite policiji na email adresu: policija@mup.hr putem mobilne aplikacije MUP-a osobno u najbližoj policijskoj postaji

OBJAVA SE NALAZI U ELEKTRONIČKIM MEDIJIMA: Internet portali, radijske postaje, TV, [Vijeće za elektroničke medije](#)

OBJAVA SE NALAZI U TISKANIM MEDIJIMA: Novine, časopisi i dr.; [Novinarsko vijeće časni HND-a](#)

JOŠ UVJEK NISTE SIGURNI TREBATE LI I KAKO POSTUPITI?
Podnesite anonimnu prijavu na **DOSTAJMRZNJE.ORG**.
Pregledat ćemo prijavljeni sadržaj i prosljediti ga nadležnim na postupanje.

ŠTO MOŽETE (JOŠ) UČINITI?

- Objavite vlastiti pozivni status ili drugi oblik objave o temi ili grupi!
- Ne napadajte osobu radi izrečenoga, već sadržaj zrećenoga.
- Budite svjesni da su određene poruke i izjave napisane s namjerom da provođaju reakciju, držite se smirenog i racionalnog.
- Reagirajte na nezakoniti govor mržnje na internetu!
Čak i ukoliko niste vi osobno žrtva nezakonitog govora mržnje, možete (i trebate) reagirati!

Projekt je finansiran od strane Evropske unije u sklopu Programa za podršku aktivnostima zaštite ljudskih prava i demokratije u BiH (2013-2017). Sadržaj ovog dokumenta predstavlja stavke autora i ne potvrđuju se ni Evropskom unijom, ni Ministarstvom zaštite ljudskih prava i demokratije BiH, niti su rezultat njihovog suradnje. Projekat je finansiran od strane Vlade Republike BiH. Sadržaj je rezultat radova i mišljenja autora i ne predstavlja stavke Vlade Republike BiH.

Poveznica na prethodnu infografiku: [govor mržnje infografika](#)

Na sljedećoj stranici pronađite još poneki savjet kako prepoznati govor mržnje i pravilno ga prijaviti: [Kako prepoznati govor mržnje i reagirati na njega](#)

Na sljedećoj povezničkoj stranici pronaći ćete obrazac za prijavu nasilja: [Redbutton - online-prijava](#)

[Ne sudjeluj u govoru mržnje - prijavi ga \(prezentacija\)](#)

Aktivnost 3 – Izrada prezentacije/plakata

Trajanje aktivnosti: 30 minuta

Način provođenja aktivnosti: rad u paru/grupi, pretraživanje interneta, izrada plakata *Gовор о mržnji* od hamer papira/izrada digitalnog plakata ili prezentacije

Opis aktivnosti: Nakon što su saznali što je govor mržnje, zašto se otvaraju grupe mržnje, tko ih otvara i sudjeluje u njima, te kako reagirati na govor mržnje, učenici će u parovima ili manjim grupama (ovisno o broju učenika u razredu i dostupnih digitalnih uređaja) pokazati svoje znanje i kreativnost na temu govora mržnje.

Učenici rade prezentaciju od nekoliko slajdova (maksimalno 4) ili plakat. Rade u programu Google Prezentacije, PowerPoint ili Canva (ovisno o tome s čime su učenici bolje upoznati). Zadatak je u natuknicama navesti što je govor mržnje, zašto nastaju grupe mržnje, kakve osobe u njima sudjeluju i kako je potrebno reagirati kada se primijeti govor mržnje.

Za sve fotografije koje će koristiti trebaju pripaziti da imaju CC licencu odnosno da se smiju kopirati i dijeliti s drugima. Navest će naravno i izvor gdje su pronašli fotografije.

Ako digitalni uređaji nisu dostupni u dovoljnom broju za rad učenici će izraditi plakat na hamer papiru i postaviti ga na vidljivo mjesto u razredu.

Tijekom samostalnog rada učenika provjerite kako i što rade i je li im potrebna pomoć.

Završni dio – prezentacija plakata/prezentacija

Trajanje aktivnosti: 15 min

Način provođenja aktivnosti: izlaganje/predstavljanje, razgovor, rad u paru/grupni rad

Opis aktivnosti: Učenici prezentiraju svoje radove u grupama u kojima su ih i radili. Svaka grupa ima nekoliko minuta za prezentiranje. Ostali učenici ih pažljivo slušaju kako bi ih nakon izlaganja vrlo kratko vrednovali.

Vrednovat će ih po sastavnicama određenim za vrednovanje prezentacija.

Prokomentirat će sljedeće sastavnice:

- sadržaj - jesu li naveli sve što je bilo potrebno (što je govor mržnje, zašto nastaju grupe mržnje, kakve osobe u njima sudjeluju i kako je potrebno reagirati kada se primijeti govor mržnje)
- sposobnost izlaganja - brzinu govora, jesu li previše čitali, koliko su samostalno govorili, na koji način su se izražavali, jesu li bili dovoljno razumljivi
- izgled prezentacije/plakata - koliko teksta su napisali, je li font čitljiv ili ne, jesu li fotografije koje su koristili prikladne i jesu li naveli izvore od kuda su preuzete

Prijedlog prilagodbe aktivnosti za učenike s teškoćama u razvoju

Učenici će dobiti nekoliko dijelova rečenica koje treba povezati u cjeline. Možete ispisati radni listić i izrezati dijelove rečenica ili učenicima podijeliti interaktivnu vježbu. Nakon što spoje rečenice učenici ih trebaju prokomentirati i reći što misle o tvrdnji koju su pročitali. Zatim tvrdnje prepisuju na prazan papir kao podsjetnik, ukrašavaju i stavlju na vidljivo mjesto u razredu.

Primjeri rečenica koje učenici trebaju povezati:

- GOVOR MRŽNJE JE SVAKA PORUKA KOJOM..... SE NEKOGLA NAMJERNO VRIJEĐA.
- KROZ GOVOR MRŽNJE SE VRIJEĐA NA TEMELJU..... VJERE, RASE, SPOLA, GODINA I SL.
- NE SUDJELUJ U GRUPAMAMRŽNJE I NE DIJELI TUĐE PORUKE.
- BLOKIRAJ OSOBU KOJA TI JE SLALAPORUKE I NE BRIŠI DOBIVENE PORUKE!
- PRIJAVI GOVOR MRŽNJE NA APLIKACIJI/.....PLATFORMI KOJOJ SE NALAZIŠ!
- AKO PRIMIJETIŠ GOVOR MRŽNJE, NEMOJOKRENUTI GLAVU, PRIJAVI GA!
- AKO PRIMIJETIŠ OSOBUU NEVOLJI, POMOZI JOJ!

Sat završava zaključkom kako trebamo biti dobromanjerni prema drugima, pomagati jedni drugima i uputiti koji lijepi komentar s vremena na vrijeme. I ono što je najbitnije: Ne radite drugima ono što ne želiš da drugi rade tebi.

[Radni listić Ne sudjeluj u govoru mržnje \(pdf dokument za ispis\)](#)

[Interaktivna vježba Ne sudjeluj u govoru mržnje \(poveznica za učenike\)](#)

[Interaktivna vježba Ne sudjeluj u govoru mržnje \(poveznica za učitelje\)](#)

Prijedlog složenijih aktivnosti za potencijalno darovite učenike i one koji žele znati više

Probajte napraviti prezentaciju ili kratki video kako bi pridonijeli podizanju svijesti djece i mladih o štetnosti govora mržnje na Internetu.

Snimite kratki video uradak u trajanju od par minuta ili napravite prezentaciju na temu „Govor mržnje na Internetu“. Probajte se fokusirati na to što je to govor mržnje, navesti možda koji primjer i kako bi trebalo reagirati. Možete čak navesti kako ne reagirati i objasniti zašto to ne bi bilo dobro i koje bi bile posljedice.

Savjeti za roditelje

Usmene ili pismene poruke, govor, fotografije, video uradci, memovi i simboli u kojem netko namjerno želi povrijediti drugu osobu na temelju spola, godina, rase, spolne orientacije, nacionalnosti, vjere, vlastitoga odabira, invalidnosti, političkog uvjerenja nazivamo se GOVOROM MRŽNJE.

Govor mržnje se javlja na društvenim mrežama, elektroničkim medijima, video igrama, glazbi. Ako se vaše dijete susretne s govorom mržnje pomognite mu razriješiti tu situaciju. Najvažnije je mirno reagirati, smiriti ga, dati mu potporu i pristupiti rješavanju problema. Sve poruke ili fotografije koje sadržavaju govor mržnje treba preuzeti na računalo/mobilni uređaj kao dokaz. Osobu ili grupu koja je poslala blokirati i prijaviti. Svaka društvena platforma ima svoja pravila i savjete kako to napraviti tako da samo treba slijediti navedene korake.

Nemali broj djece je ranjiv i podložan govoru mržnje pa i elektroničkom nasilju. Zbog određenih problema pri prihvaćanju svog identiteta, socijalne nepovezanosti, emocionalnih problema ili neugodnosti u obitelji, znanju biti privučeni različitim novim grupama mladih. Nekada te grupe mogu pozitivno utjecati na dijete, ali nekada nažalost ne. Ponekad se pronalaze u grupama mržnje i počinju širiti mržnju prema drugima. Na taj način imaju novi osjećaj pripadnosti i podržavanja i osjećaju se važnima.

Velik broj njih ima poteškoća u shvaćanju i iskazivanju empatije. Ne razumiju dovoljno posljedice svojeg ponašanja i ne shvaćaju kako njihove odluke mogu nekome otežati životnu situaciju. Pristupaju grupama govora mržnje ne misleći o mogućim posljedicama. Probajte djetetu objasniti da ako se govor mržnje ne zaustavi, neminovno vodi u nasilje. Objasnite mu vrijednosti vaše obitelji i naglasite da drugi možda ne dijele vaše mišljenje. I to je sasvim u redu. Nismo svi isti i ne možemo biti. Ali to nam ne daje pravo da druge vrijeđamo jer su drugačiji. Razvijajte njihovu empatiju, kritičko mišljenje i spoznaju da sve što pročitaju i vide na internetu nije istinito i da sami moraju razlučiti što je prava istina. Na sljedećoj stranici pronađite još poneki savjet kako prepoznati govor mržnje i pravilno ga prijaviti: [Kako prepoznati govor mržnje i reagirati na njega](#)

Na sljedećoj poveznici pronaći ćete obrazac za prijavu nasilja: [Redbutton - online-prijava](#)

3.Zaštiti sebe i druge

Uzrast učenika: 12 - 14 godina (7. i 8. razred osnovne škole)

Odgojno-obrazovni ishodi:

Informatika

- C. 7. 1. koristi se i upoznaje se s različitim platformama i programima, koje prema potrebi pronalazi i instalira
- D. 7. 1. štiti svoj elektronički identitet i primjenjuje pravila za povećanje sigurnosti korisničkih računa
- D. 7. 2. demonstrira i argumentirano opisuje primjere dobrih strana dijeljenja informacija na internetu i njihova brzog širenja te primjenjuje pravila odgovornoga ponašanja
- A. 8. 1. kritički procjenjuje točnost, učestalost, relevantnost i pouzdanost informacija i njihovih izvora (znati izvući najbolje iz bogate ponude informacijskih i obrazovnih portala, enciklopedija, knjižnica i obrazovnih računalnih programa)
- D. 8. 2. aktivno sudjeluje u sprečavanju elektroničkoga nasilja i govora mržnje.

Hrvatski jezik

OŠ HJ C.7.1. Učenik obrazlaže pozitivan i negativan utjecaj različitih medijskih tekstova na razvoj stavova i vrijednosti.

Medupredmetna tema Učiti kako učiti

uku B.3.2.

Uz povremeni poticaj i samostalno učenik prati učinkovitost učenja i svoje napredovanje tijekom učenja.

uku C.3.4.

Učenik se koristi ugodnim emocijama i raspoloženjima tako da potiču učenje i kontrolira neugodne emocije i raspoloženja tako da ga ne ometaju u učenju.

uku D.3.2.

Učenik ostvaruje dobru komunikaciju s drugima, uspješno surađuje u različitim situacijama i spremjan je zatražiti i ponuditi pomoć.

Međupredmetna tema Uporaba IKT-a

ikt A.3.1.

Učenik samostalno odabire odgovarajuću digitalnu tehnologiju

ikt B.3.1.

Učenik samostalno komunicira s poznatim osobama u sigurnome digitalnom okružju.

ikt B.3.2.

Učenik samostalno surađuje s poznatim osobama u sigurnome digitalnom okružju.

ikt C.3.4.

Učenik uz učiteljevu pomoć ili samostalno odgovorno upravlja prikupljenim informacijama.

ikt D.3.1.

Učenik se izražava kreativno služeći se primjerenom tehnologijom za stvaranje ideja i razvijanje planova te primjenjuje različite načine poticanja kreativnosti.

ikt D.3.3.

Učenik stvara nove uratke i ideje složenije strukture.

Međupredmetna tema Građanski odgoj i obrazovanje

goo A.3.1.

Promišlja o razvoju ljudskih prava.

goo A.3.3.

Promiče ljudska prava.

goo A.3.5.

Promiče ravnopravnost spolova.

Očekivano vrijeme: 90 minuta

Potrebni uređaji: računalo, projektor, interaktivna ploča, pisač

Radni materijali:

Aktivnost 1. – Krađa identiteta

Krađa identiteta (prezentacija)

Aktivnost 2. – Prepoznaj phishing poruku

[Interaktivna vježba *Phishing poruke*](#)

[Kako postupiti s phishing porukama? \(prezentacija\)](#)

Aktivnost 3. – Lažne vijesti

[Lažne vijesti \(prezentacija\)](#)

Za učenike s teškoćama u razvoju:

[Interaktivna vježba *Pronađi pojmove* \(poveznica za učenike\)](#)

[Interaktivna vježba *Pronađi pojmove* \(poveznica za učitelje\)](#)

[Radni listić *Pronađi pojmove* \(pdf dokument za ispis\)](#)

Uvod

U virtualnom svijetu postoje različiti rizici i vrebaju brojne opasnosti. Kako bismo se zaštitali od njih, moramo biti svjesni njihovog postojanja. Uvijek je dobro usporediti fizičko okružje s virtualnim i brzo ćemo shvatiti kako možemo zaštитiti sebe i druge kada smo na internetu. U fizičkom okružju imamo svega nekoliko pravih prijatelja kojima možemo vjerovati i s kojima možemo dijeliti svoju privatnost. Tako trebamo postupati i kada smo u virtualnom okružju. Ne treba vjerovati svakome, niti svemu, jer se iza profila skrivaju prevaranti i lopovi koji nam mogu napraviti veliku štetu. Zbog toga je važno biti oprezan kod dijeljenja osobnih podataka. To nas potiče na razmišljanje o problemima sigurnosti i privatnosti na internetu.

Aktivnost 1 – Krađa identiteta

Trajanje aktivnosti: 25 minuta

Način provođenja aktivnosti: razgovor, individualni rad, igranje igre *Zamjena identiteta*, analiza phishing poruka, izmjena iskustava, promišljanje o načinima izbjegavanja krađe identiteta

Opis aktivnosti: Učenici igraju igru *Zamjena identiteta* nakon koje će osvestiti postojanje prevara u fizičkom i virtualnom okružju. Upoznat će se s pojmom *phishing* (krađa identiteta),

kao i s razlozima krađe identiteta te s primjerima sumnjivih e-mail poruka/sms-ova/oglasa. Naučit će načine prepoznavanja krađe identiteta i prijevara kojima se lopovi žele domoći osobnih podataka te promišljati o načinima njihova izbjegavanja.

Motivirajte učenike igrom *Zamjena identiteta*: nekoliko učenika izlazi iz učionice, a za to vrijeme nekoliko učenika sjeda na njihova mjesta, uzimaju njihove stvari (knjige, bilježnice, torbe,...) i pretvaraju se da su oni. Pozovite učenike da se vrate u razred te postavite pitanja:

- Primjećujete li nešto neobično?
- Kako ste se osjećali kada ste vidjeli druge učenike da se koriste vašim stvarima bez dopuštenja?
- Smatrate li to prevarom? Zašto?
- Znate li nekoga tko je bio prevaren na bilo koji način (krađa, laganje, lažno predstavljanje, korištenje stvari bez dopuštenja,...). Nekoliko učenika navodi primjere.

Ovim pitanjima potaknite učenike na promišljanje jer svatko od nas može postati žrtva krađe gdje nam lopov može ukrasti neku materijalnu stvar kao što su automobil, nakit, novac, ljubimac, druge vrijedne stvari.

Nastavite razgovor pitanjima:

- Postoje li prevare na internetu?
- Što se krade na internetu?
- Tko to radi i iz kojeg razloga?

Objasnite da na internetu moramo biti vrlo oprezni i ne smijemo vjerovati svakome jer nam se vrlo lako može dogoditi da neki prevarant preuzme naš identitet kao što su to maloprije učinili učenici u igri. Podsjetite učenike i na jedno od pravila ponašanja na internetu koje su već prije naučili: *Budi pažljiv pri dijeljenju osobnih podataka!*

Učenici navode što su to osobni podaci (ime i prezime, datum rođenja, OIB, adresa stanovanja, broj telefona/mobitela, ime škole, adresa škole, adresa elektroničke pošte, lozinke, broj bankovnoga računa...). Istaknite kako na internetu lopovi kradu upravo te podatke te ih zloupotrebljavaju. Takva vrsta krađe naziva se krađa identiteta ili *phishing*.

KRAĐA IDENTITETA (*phishing*) je kriminalna aktivnost u kojoj kriminalci šalju lažne poruke i na različite načine, manipulacijom, od korisnika pokušavaju prikupiti povjerljive podatke kao što su korisnička imena, lozinke, podatci s kreditnih kartica i sl. s ciljem ostvarivanja financijske koristi. *Phishing* poruke se najčešće prenose putem elektroničke pošte no postoje i drugi kanali za takve prijevare: SMS poruke, poruke na društvenim mrežama ili u video igrama.

Na koji način kriminalci "pecaju" žrtve?

Phishing poruke navode korisnika da klikne na određeni link koji ga dalje vodi na stranice zločudnog web poslužitelja (lažna web stranica neke banke, servisa za elektroničko plaćanje i sl.).

Upozorite učenike da budu vrlo oprezni kada čitaju poruke elektroničke pošte te da nikada ne otvaraju poveznice koje se nalaze u sumnjivim porukama. **Najbolja zaštita od krađe identiteta je znati prepoznati phishing poruku.**

Evo nekoliko primjera *phishing* poruka i načina na koje ih možete prepoznati:

- **HITNO!** – budite sumnjičavi prema porukama elektroničke pošte koje vas navode da morate odmah kliknuti, otvoriti privitak ili nazvati. Takvu poruku pažljivo pogledajte, usporite i budite oprezni. Hitnost je uobičajeni trik kriminalaca za krađu identiteta i prijevara jer nemate previše vremena za razmišljanje ili savjetovanje s nekim tko bi vas mogao upozoriti na opasnost.
- poruka elektroničke pošte koja govori da je netko provalio u tvoj korisnički račun te ga moraš ažurirati tako da klikneš na poveznicu koja se nalazi u privitku poruke.
- poruka elektroničke pošte u kojoj lažni administrator nekog web servisa traži od vas da pošaljete svoje osobne podatke kao što su korisničko ime i lozinka radi provjere podataka, nadogradnje sustava i sl.

Primjeri *phishing* poruka:

Primjer 1.

Poštovani vlasniče e-pošte, ljubazno potverdite vlasništvo nad svojom e-poštom. Nasumično je odabранo nakon računalnog izvlačenja da primi donaciju od 1.700.000,00 USD od Agnes Elizabeth Gift Foundation. Pošaljite potvrdu e-poštu na agneselizabethgiftfoundationssss@aol.com za više detalja

Primjer 2.

POZDRAV VLASNICE E-POŠTE.

Ovim vas mailom obavještavamo da je lutrijska organizacija izvukla pobedničku globalnu nagradu lutrije u regionalnim i nacionalnim centrima. Rekli su da će se nakon konačnog izvlačenja vaša e-pošta pojavit kao pobednička nagrada u iznosu od 2.800.000,00 milijuna američkih dolara. Obratite se ovoj e-pošti ([<mailto:ramesurrsolicitors@gmail.com>](mailto:ramesurrsolicitors@gmail.com)) sa svojim telefonskim brojem, punim imenom i državom za više pojedinosti i upute o tome kako zatražiti svoj dobitni novac,

Iskreno,

g. Stanley Edward,

Primjer 3.

Poslao sam vam ovo pismo prije mjesec dana, ali mi se niste javili.

Prvo, ja sam gospođa Kristalina Georgieva, izvršna direktorica i predsjednica Međunarodnog monetarnog fonda.

Doista, pregledali smo sve prepreke i probleme koji okružuju vašu nedovršenu transakciju i vašu nemogućnost da se suočite s troškovima prijenosa koji su vam naplaćeni za prethodne opcije prijenosa, pogledajte našu stranicu za potvrdu 38°53'56"N 77°2'39"W Mi smo Upravni odbor Svjetske banke i Međunarodnog monetarnog fonda

(MMF) Washington, D.C. u suradnji s Ministarstvom financija SAD-a i nekim drugim relevantnim istražnim agencijama ovdje u Sjedinjenim Američkim Državama. je naredio našoj Jedinici za inozemne doznake, United Bank of Africa Lome Togo da vam izda VISA karticu, na kojoj je vaš fond 1.500.000,00 milijuna USD.

bit će učitan za daljnje povlačenje vašeg fonda. Tijekom naše istrage, s užasom smo otkrili da su vašu isplatu nepotrebno odgodili korumpirani službenici Banke koji pokušavaju preusmjeriti vaša sredstva na svoje privatne račune I danas vas obavještavamo da je vaš fond odobren na VISA karticu od strane UBA banke i da je spreman da vam bude isporučen, sada trebate kontaktirati podatke tajnika UBA banke ispod Kontaktirajte direktora UBA g. Chrisa Williana

Email: (unitbankofarica9054@gmail.com)

Trebali biste kontaktirati tajnika banke Chrisa Williana i zatim im dati sljedeće informacije za isporuku vašeg akreditiranog bankomata VISA kartice na vašu kućnu adresu.

Vaše puno ime===== Vaša zemlja porijekla===== Vaša kućna adresa

===== Vaš broj telefona ===== Skenirana kopija vaše osobne

iskaznice=====

Iskreno,

Gospodin Chris Willian

Primjer 4.

Poštovani korisniče e-pošte:

Obavještavamo vas da je vaš račun e-pošte osvojio novčanu nagradu od

1.802.000,00 eura na META (Facebook) promociji za 2022. Vaš pobjednički identifikacijski broj je 718-7417

Čestitamo što ste jedan od ljudi koje biramo. Potičemo vas da pošaljete sljedeće podatke META direkcionom uredu kako bismo obradili vaše zahtjeve.

1. Puno ime:
2. Država:
3. Adresa:
4. Broj telefona:
5. Zanimanje:
6. Dob:

(Iz sigurnosnih razloga, preporučamo svim dobitnicima da ove informacije čuvaju u tajnosti od javnosti dok se vaš zahtjev ne obradi i ne izda vam.

Ovo je dio našeg sigurnosnog protokola kako bismo izbjegli dvostruko polaganje prava)

Sve tražene podatke potrebno je poslati na službenu e-mail adresu naše

uprave. fb@fwireb.com

Ured predsjednika
CEO Facebook META

Primjer 5.

PAŽNJA: KORISNIK.

To znači da je vaša adresa e-pošte zaradila 3 milijuna dolara.

Pišem vam da vam još jednom čestitam na ovome. Prekrasna pobjeda koja će vas odvesti na vašu adresu e-pošte. Želim da razumijete da je lutrija organizirana (subota, 5. ožujka 2022.).

Ovdje su detalji ispod

DOBITNIK BROJ: (2-7-9-25-33-40)

Datum: subota, 05.03.2022

Iznos: 3 milijuna dolara

Rok trajanja: kraj 2022

Međutim, želio bih vas obavijestiti da smo postigli dogovor o transakciji vašeg fonda telegrafskim prijenosom na vaš bankovni račun primatelja putem SWIFT-a / bankovnog prijenosa, koji će biti odobren i aktiviran od strane našeg Telex pravnog odjela.

Obratite se svojoj banci za plaćanje @ adresa e-pošte (orabanktransfer3@gmail.com <mailto:orabanktransfer3@gmail.com>)

Glavno ime ===== g. John Havens Kontakt broj ===== +22897370208

Hvala ti na blagoslovu, obećali smo ti ga dati Najbolja usluga

S poštovanjem,

Potpisano:

Gospođa María Morgan SÁNCHEZ

Tajnik oglašavanja/direktor službe za korisnike

- **ČESTITAMO!** - poruka elektroničke pošte u kojoj piše da ste osvojili nagradu, putovanje ili veći novčani iznos, a ono što trebate učiniti je popuniti obrazac na dobivenoj poveznici u kojem ćete ostaviti svoje osobne podatke ili da prethodno uplatite neku svotu novca na određeni račun. Ne nasjedajte na ovakve poruke jer vam vrlo vjerojatno prijeti krađa identiteta, a broj računa na koji trebate uplatiti novac otvorili su prevaranti. Često se i u ovakvima porukama pojavljuje riječ HITNO! ili Ova ponuda vrijedi samo danas!

Budite oprezni i ako dobijete poruku elektroničke pošte u kojoj:

- vam se javlja daleki rođak koji vam želi poslati mnogo novca, a od vas traži da mu pošaljete broj bankovnoga računa (tvoj ili račun roditelja) na koji će vam uplatiti novac.
- od vas traže doniranje novca u humanitarne svrhe ili za pomoć bolesnoj djeci.
- **LANČANO PISMO** – poruka elektroničke pošte u kojoj se od primatelja zahtjeva da se poruka proslijedi većem broju osoba. Riječ je o zlonamjernim programima koji vas navode da prosljeđujete opasne privitke, a koji mogu oštetiti ili izbrisati podatke pohranjene na vašem računalu. Ne vjerujte takvim besmislicama!
- **NEUSKLAĐENE DOMENE ELEKTRONIČKE POŠTE** – budite oprezni ako:
 - u poruci elektroničke pošte tvrde da je pošiljatelj iz neke ugledne tvrtke, banke i slično, a uočite da je poruka poslana s druge domene elektroničke pošte,
 - Pošiljatelj elektroničke poruke vam izgleda nepoznato,
 - e-mail adresa pošiljatelja ne podudara se s kontekstom sadržaja e-poruke,

- nazivi domene su pogrešno napisani na način da su neka slova zamijenjena brojevima i slično (npr. umjesto slova "o" je napisan broj "0", umjesto slova "a", simbol "@,...). To su uobičajeni trikovi prevaranta.

Česti su i lažni "pop up" prozori koji se pojavljuju pri posjetu legitimnom web poslužitelju gdje lažni prozori "iskaču" iskaču s poljima za unos povjerljivih informacija te na taj način kradu korisnička imena, lozinke i sl.

- **GRAMATIČKE POGREŠKE** - poruke elektroničke pošte poslane od pouzdanih pošiljatelja neće sadržavati gramatičke greške pa ako ih uočite, pogotovo ako ih ima više kroz cijelu poruku, budite oprezni jer se moguće riječ o *phishing* poruci. Iako, *phishing* napadi postaju sve bolji i gramatički ispravni, tako da, ako je sadržaj gramatički ispravan, ne znači da je poruka elektroničke pošte legitimna

Nakon što ste učenicima projicirali primjere *phishing* poruka i upoznali ih s načinima njihova prepoznavanja, pitajte ih i za njihova iskustva (ili iskustva njima bliskih osoba) s pokušajem krađe identiteta, a potom ih upoznajte s pravilima kojih se valja pridržavati kako ne bi bili prevareni. Pravila projicirajte na interaktivnoj ploči/projekcijskom platnu. Neka svako pravilo pročita jedan učenik te im kroz razgovor objasnite eventualne nejasnoće.

Pravila kako se zaštiti od krađe identiteta:

1. **Provjerite adresu pošiljatelja.** Budite oprezni i ako vam pošiljatelj izgleda nepoznato ili ako se e-mail adresa pošiljatelja ne podudara s kontekstom sadržaja e-poruke.
2. **Ne otvarajte sumnjivu poruku** elektroničke pošte te je prijavite ili obrišite. Kada niste sigurni je li poruka legitimna, posjetite stranicu servisa koji vam šalje sumnjivu e-poruku upisom web adrese u tražilicu ili URL te unesite podatke za prijavu i provjerite postoje li poruke takve vrste u vašem sandučiću. Ukoliko ne postoje, gotovo je sigurno da je primljena e-poruka pokušaj *phishinga*.
3. **Provjerite poveznice.** U slučaju da e-poruka sadrži poveznicu, uvjerite se odgovara li domeni pošiljatelja.
4. **Pregledajte naslov e-poruke.** E-mailovi s naslovima „HITNO“, „VAŽNO“, „UPOZORENJE“ i slično su sumnjivi.
5. **Ne nasjedajte na obećavajuće nagradne igre i besplatne reklame.**
6. **Potražite gramatičke pogreške.** Poruke elektroničke pošte u kojima ima gramatičkih pogrešken su potencijalne *phishing* poruke.
7. **Ne odgovarajte na elektroničke poruke** koje od vas traže osobne podatke (mala je vjerojatnost da bi vas bilo koja ugledna tvrtka zatražila osobne podatke putem maila)
8. Provjerite koristi li web stranica koja od vas traži da unesete svoje osobne podatke **HTTPS protokol** (web adresa financijskih institucija trebala bi počinjati s <https://> i imati mali zeleni lokot lijevo od toga).
9. **Koristite snažne lozinke** i često ih mijenjajte (snažne lozinke sastoje se od kombinacije velikih i malih slova, brojeva i simbola).
10. **Koristite antivirusni softver, softver za filtriranje spama te redovito ažurirajte softver** koji koristite. Ovi programi prepoznat će softver koji služi za prikupljanje osobnih podataka te će smanjiti broj neželjenih poruka koje većina korisnika svakodnevno prima.

- 11. Koristite "Dvostruku autentifikaciju"** kako biste zaštitili svoj korisnički račun i osobne podatke. Ova zaštita poznata je i kao "Provjera valjanosti u dva koraka" ili "Višestruka provjera autentičnosti". Kako biste potvrdili svoj identitet kod prijave na račun, osim korisničkog imena i lozinke, potreban vam je još jedan faktor: šesteroznamenkasti broj, PIN, pametni telefon, sigurnosni USB ključ, otisak prsta ili prepoznavanje lica.
- 12. Ako otvorite sumnjivu poruku elektroničke pošte, ne otvarajte njene privitke, ne odgovarajte na sumnjive poruke elektroničke pošte i ne proslijedujte ih.** Ako ste kliknuli na poveznicu i došli do koraka gdje trebate unijeti osobne podatke – **stanite!**
- 13. Sumnjive e-poruke označite kao neželjenu poštu (*spam*).**

Poveznica na prethodnu infografiku:

https://www.cert.hr/wp-content/uploads/2010/01/Phishing-infographic_HR_4-1.jpg

Krađa identiteta (prezentacija)

Aktivnost 2 – Prepozna phishing poruku

Trajanje aktivnosti: 10 minuta

Način provođenja aktivnosti: razgovor, igraće igre *Phishing poruke*

Opis aktivnosti: Učenici će analiziranjem *phishing* poruka uočiti najčešće zamke koje lopovi postavljaju svojim žrtvama te će promišljati kako treba postupiti ako postanu žrtvom *phishinga* (krađe identiteta).

Projicirajte interaktivnu vježbu Phishing poruke. Na svakoj okrenutoj karti nalazi se primjer jedne *phishing* poruke, a zadatak učenika je analizirati poruku i uočiti sumnjive detalje koji otkrivaju da se radi o *phishing* poruci.

Primjeri *phishing* poruka:

Poštovani korisniče,

Vaš sandučić za elektroničku poštu je pretrpan te uskoro više nećete moći primati poruke. Kako biste to spriječili, kliknite na poveznicu u privitku, unesite svoje korisničko ime i lozinku i nastavite nesmetano koristiti svoju elektroničku poštu.

Pozdrav!

Draga Martina, čestitamo!

Čast nam je javiti Vam da ste upravo Vi osvojili besplatno putovanje u vrijednosti 9 999,00 kn. Na Vama je samo da ispunite obrazac u privitku ove e-mail poruke, gdje ćete unijeti svoje osobne podatke.

Srdačan pozdrav!

Dragi Ivane,

Sretni smo što upravo Vi imate mogućnost osvojiti besplatan mobitel. Jedino što trebate učiniti je da budete brzi i kliknete na poveznicu u privitku, ostavite svoje osobne podatke. Budi u NAJBRŽIH 100 i osvoji novi iphone!

SRETNO!

Dragi moj rođače,

Sigurno me ni ne poznaješ i možda ne znaš ni da postojim, no vjeruj mi da ja nisam zaboravio na svoju domovinu. Davno sam bio primoran iseliti iz nje i otici u "bijeli svijet". Ja sam tvoj dalji stric i živim u Kanadi. Nemam djece, ni rodbine i star sam te bih rado svoju ušteđevinu poklonio tebi prije nego umrem. Imam dovoljno novaca za sebe koliko mi treba za ove stare dane pa sam odlučio pokloniti novac kojeg sam štedio dok sam radio. Radi se o 150 000,00 \$. Vjerujem da će ti dobro doći. Pošalji mi broj svog bankovnoga računa na koji ti mogu uplatiti novac. Shvati to kao nadoknadu za sve vrijeme koje nismo proveli zajedno.

Primi puno pozdrava od svog dalekog rođaka!

Dragi Marko,

Ovo je poruka koja Vas poziva za pomoč. Imate mogućnost doniranja novca za pomoč djeci bez roditeljske skrbi koja žive u domovima za ne zbrinutu djecu. Novac je namijenjen financiranju njihovog školovanja nakon završene osnovne škole.

Htjeo sam vas zamoliti da im pružite mogućnost za obrazovanje i mogućnost za bolji život!

Novac možete uplatiti na broj računa kojeg ćete vidjeti u nastavku ove poruke.

Unaprijed hvala!

Poštovani,

Nažalost Vas moramo obavijestiti da je netko provalio u Vaš korisnički račun. HITNO preuzmite aplikaciju koju ćete pronaći u privitku i prijavite se svojim korisničkim imenom i lozinkom kako bismo mogli riješili problem.

Žao nam je zbog neugodnosti i hvala na razumijevanju!

Nakon što su se učenici analizirati *phishing* poruke i završili diskusiju o sumnjivim detaljima koji otkrivaju da se radi opravo o takvoj poruci, objasnite im kako trebaju postupiti ako postanu žrtvom *phishinga* (krađe identiteta).

Što učiniti ako ste postali žrtva phishing napada?

- Što prije **prijavite prijevaru** nadležnim službama (policiji)!
- **Sačuvajte e-poruku** koju ste dobili! Njome dokazujete krađu identiteta.
- **Skenirajte svoje računalo za virusе i zlonamjerni sadržaj!**
- **Izmijenite lozinke** kojima se koristite za pristup svojim računima na drugom računalu ili mobilnom uređaju!

Interaktivna vježba *Phishing poruke*

Kako postupiti s phishing porukama? (prezentacija)

Aktivnost 3 – Lažne vijesti (*Fake News*)

Trajanje aktivnosti: 15 min

Način provođenja aktivnosti: razgovor, analiza lažnih vijesti, izmjena iskustava, promišljanje o načinima otkrivanja lažnih vijesti

Opis aktivnosti: Učenici će na primjerima lažnih vijesti osvijestiti njihovo postojanje, usvojiti će pojam *Fake News* te razloge njihova stvaranja. Upoznat će tipove lažnih vijesti i podijeliti vlastita iskustva u kojima su se susreli s lažnim vijestima. Upoznat će se i sa savjetima kako prepoznati lažnu vijest.

Projicirajte primjer lažne vijesti:

Slijedi analiza viđenog i vođeni razgovor temeljen na sljedećim pitanjima:

- Što mislite o viđenom?
- Vjerujete li ovoj vijesti? Zašto?
- Što su lažne vijesti?
- Jeste li se ikad susreli s lažnim vijestima? Navedite primjere.

Upoznajte učenike s pojmom LAŽNE VIJESTI (*Fake News*) te im objasnите koji su razlozi njihova stvaranja.

LAŽNE VIJESTI (*Fake News*) su vijesti, priče ili hoaxovi (obmane) stvorene kako bi namjerno prevarile čitatelje.

Nevjerojatno je da netko ima potrebu osmisliti i širiti neku lažnu vijest, no zaista postoje osobe koje to rade. Njihovi razlozi su različiti. Nekoga zabavlja kada širi strah i paniku, neki to rade iz dosade, a neki se vole smijati naivnim čitateljima kada nasjednu na lažnu vijest. Krajnji cilj plasiranja lažnih vijesti je dezinformiranje i zavaravanje čitatelja, stvaranje zabuna, privlačenje pozornosti čitatelja, utjecaj na mišljenje čitatelja, obmanjivanje javnosti, a sve to najčešće je vezano za politiku i političke ciljeve, zaradu onih koji šire lažne vijesti, povećanje popularnosti već poznatih osoba ili namjerno narušavanje ugleda osobama o kojima lažna vijest govori.

Upoznajte učenike s tipovima lažnih vijesti projicirajući ih na interaktivnoj ploči/projekcijskom platnu te pri tome razgovarajte s njima i potaknite ih da opišu vlastita iskustva.

Tipovi lažnih vijesti:

1. *Clickbait* - lažne vijesti koje su stvorene kako bi privukle što više posjetitelja i podigle prihod od oglašavanja određenih internetskih stranica. *Clickbait* objave koriste senzacionalističke naslove kako bi privukle pozornost čitatelja i dovele do velikog broja klikova na digitalni sadržaj.

2. Propaganda - lažne vijesti koje su stvorene kako bi namjerno obmanile publiku, promovirale pristrane ideje ili određene političke ciljeve.

3. Satira/parodija - lažne vijesti koje su stvorene kako bi zabavile i nasmijale čitatelje, a najčešće se objavljaju na profilima različitih društvenih mreža.

4. Traljavo novinarstvo - vijesti koje su, zbog nepažnje novinara koji ih je napisao, postale *Fake News* jer prije njihove objave nisu provjerili sve činjenice i na taj način su obmanili (dezinformirali) čitatelje.

5. Obmanjujući naslovi - vijesti koje nisu potpuno lažne, ali su iskrivljene zbog toga što se kod njih koriste obmanjujući ili senzacionalistički naslovi. Ovakav tip vijesti se jako brzo širi društvenim mrežama, obzirom da se vide samo naslovi i mali dio (snippet) punog članka.

6. Pristrane/naklonjene vijesti - vijesti i članci koji prikazuju sadržaj baziran na personaliziranim pretragama čitatelja. Naime, mnoge ljudi privlače one vijesti koje potvrđuju njihova vlastita uvjerenja, što znaju i oni koji stvaraju lažne vijesti na društvenim mrežama te će vam biti prikazano upravo ono što je vama zanimljivo.

Kako prepoznati lažne vijesti?

Upozorite učenike da moraju biti oprezni pri čitanju vijesti. Lažne vijesti šire dezinformacije, manipuliraju, zlobne su i vrlo opasne. Uglavnom su plasirane na portalima koji izgledaju vjerodostojno i ili koriste slična imena i domene kao autentični *news portal*. Ponekad čak i poznati i pouzdani mediji mogu nemamjerno prenositi lažne vijesti i zato ih nije uvijek lako otkriti. Postoje tehnikе za prepoznavanje lažnih vijesti:

- Informaciju provjeri na internetskoj tražilici (npr. Google i sl.).
- Informaciju provjeri i na engleskom jeziku te uz pojam koji tražiš napisati riječ "fake" (eng. lažan).
- Provjeri autora vijesti. Radi li se o stvarnoj osobi?
- Pročitaj temeljito čitavu vijest. Ne vjeruj senzacionalističkom naslovu!
- Provjeri datum objave. Nedavno objavljena vijest ne znači da je nova.
- Prouči dodatne izvore. Ponuđeni linkovi možda ne podupiru vijest.
- Budi objektivan. Ne dozvoli da tvoji stavovi utječu na prosudbu.
- Informacije provjeri i na *fact-checking* stranicama.

IFLA (*International Federation of Library Associations and Institutions*) je međunarodna organizacija koja zastupa interes knjižničara i njihovih korisnika u cijelome svijetu te daje savjete kako provjeriti je li određena vijest lažna.

<https://www.ifla.org/>

Poveznica na plakat IFLA-e:

https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/206/2/Kako_prepoznati_la%c5%bene_vijesti_%28How_To_Spot_Fake_News%29.jpg

[Lažne vijesti \(prezentacija\)](#)

Aktivnost 4 - Izrada prezentacije/plakata *Kako prepoznati lažne vijesti*

Trajanje aktivnosti: 30 minuta

Način provođenja aktivnosti: rad u paru/skupini, pretraživanje interneta, razgovor, izrada prezentacije u virtualnom okružju ili plakata na hamer papiru u fizičkom okružju pod nazivom *Kako prepoznati lažne vijesti*, prezentiranje nekoliko uradaka (prezentacije i/ili plakata) pred ostatom razreda, prezentiranje/izlaganje.

Opis aktivnosti: Nakon što su se upoznali s pojmom lažne vijesti (*fake news*), tipovima lažnih vijesti te savjetima kako ih prepoznati, učenici će u paru/manjim skupinama (ovisno o broju učenika u razredu i dostupnosti digitalnih uređaja) izraditi prezentaciju u virtualnom okružju ili razredni plakat u fizičkom okružju *Kako prepoznati lažne vijesti* te nakoliko uradaka prezentirati pred ostatom razreda.

Prije početka rada, na interaktivnoj ploči/projekcijskom platnu projicirajte IFLA-ini savjete kako prepoznati lažne vijesti s kojima su se učenici upoznali u prethodnoj aktivnosti, a koji će im pomoći u aktivnosti koja slijedi.

U virtualnom okružju učenike podijelite u parove ili manje skupine (ovisno o broju učenika ili dostupnih digitalnih uređaja). Njihov zadatak je da u nekom njima poznatom programu (Google Prezentacije, PowerPoint i sl.) izrade prezentaciju pod nazivom *Kako prepoznati lažne vijesti*. Prezentacija se treba sastojati od nekoliko slajdova u kojima će navesti savjete kako prepoznati lažne vijesti. Napomenite učenicima da pri izradi prezentacije koriste fotografije koje imaju CC licencu te da navedu izvor gdje su pronašli fotografije.

U fizičkom okružju učenici izrađuju jedan razredni plakat na hamer papiru pod istim nazivom, *Kako prepoznati lažne vijesti*. Poželjno je da se pri izradi plakata učenici i likovno izraze i pokažu svoju kreativnost. Završen plakat sa savjetima učenici će postaviti na vidljivo mjesto u razredu.

Nakon što su učenici završili s radom, slijedi prezentiranje/izlaganje nekoliko uradaka (prezentacija i plakata) pred ostatkom razreda će.

Završni dio – Igranje 4. igre

Trajanje aktivnosti: 10 minuta

Način provođenja aktivnosti: razgovor, individualni rad, igranje igre

Opis aktivnosti: U ovoj aktivnosti učenici će samostalno odigrati 4. igru u kojoj će uz dabricu Darku, Mudru sovu i medu Marka ponoviti kako štitimo sebe i druge na internetu. Potičite učenike da što bolje odigraju igru.

Igra Dabrica Darka štiti sebe i druge na internetu

Prijedlog prilagodbe aktivnosti za učenike s teškoćama u razvoju

- Učenici će dobiti osmosmjerku u kojoj trebaju pronaći šest pojmove (OPASNOST, SIGURNOST, OPREZ, LOZINKA, PRIJEVARA, INTERNET).

Interaktivna vježba *Pronađi pojmove* (poveznica za učenike)

Interaktivna vježba *Pronađi pojmove* (poveznica za učitelje)

Radni listić *Pronađi pojmove* (pdf dokument za ispis)

- Učenici će se upoznati s *Kalkulatorom privatnosti*, aplikacijom kojom možemo provjeriti potencijalni rizik za vlastitu privatnost prilikom korištenja interneta i davanja osobnih podataka. Učenici ispunjavaju *Kalkulator privatnosti* na sljedećoj poveznici: https://privatnost.hakom.hr/calc_hr.php

Prijedlog složenijih aktivnosti za potencijalno darovite učenike i one koji žele znati više

- Učenici će samostalno izraditi kviz u nekom digitalnom alatu (npr. Google Obrasci) pod nazivom *Kako izbjegići phishing?* Gotov kviz se može koristiti u razredu s učenicima za ponavljanje gradiva o načinima kako se zaštiti od krađe identiteta.
- Učenici će samosatalno izraditi plakat u virtualnom okružju u nekom programu (npr. Canva) u kojem će napisati savjete kako prepoznati lažne vijesti ili *Fake news*. Kao pomoć u izradi plakata poslužiti im mogu IFLA-ini savjeti koje su već upoznali na satu.

Savjeti za roditelje

Tehnološki napredak i razvoj medija doveo je do toga da televizija više nije jedini, niti prevladavajući elektronički medij, već smo svakodnevno okruženi s nekoliko ekrana preko kojih koristimo različite medijske sadržaje, informiramo se i komuniciramo. Isto tako i naša djeca masovno koriste različite digitalne medije poput računala, tableta, pametnih telefona, igračih konzola i slično. Do jučer je bilo dovoljno brinuti o količini i vrsti sadržaja koju djeca gledaju na televiziji. Danas su digitalni mediji integrirani u sve aspekte života i zato je važno paziti i na to koliko i kakve sadržaje koriste preko drugih medijskih platformi, ali i razmotriti čitav kontekst korištenja digitalnih medija, njihov sadržaj i utjecaj.

Brojne teme, edukacije, savjete i preporuke na temu sigurnosti na internetu pronaći ćete na sljedećim stranicama:

<https://www.medijskапismenost.hr/>

<https://csi.hr/>

<https://www.hakom.hr/>

<https://www.cert.hr/>

[brosura-Dezinformacije.pdf \(medijskапismenost.hr\)](#)